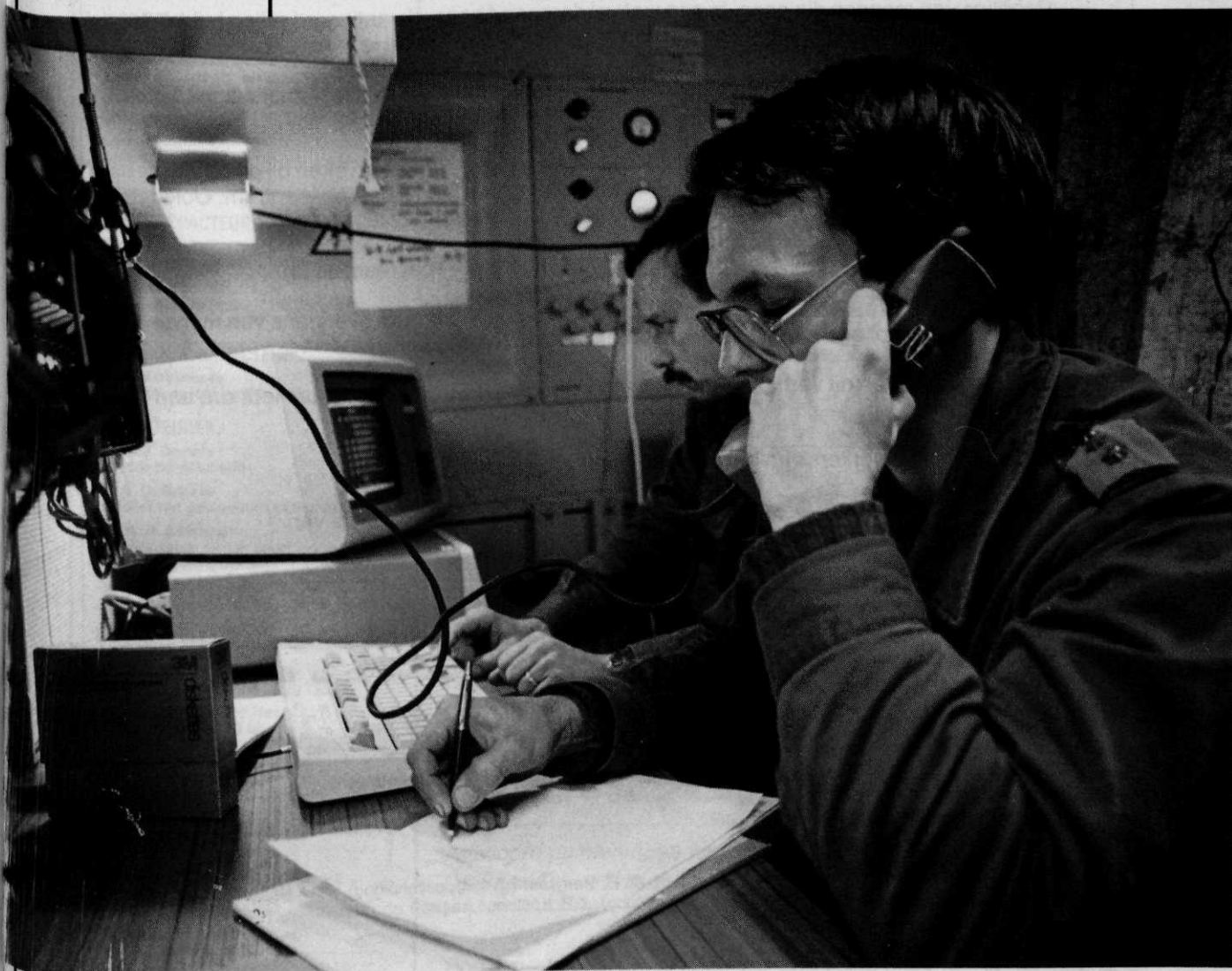

HYPOTHEEKCENTRUM
IS AAN TE BEVELEN

Militaire Spectator

WAARIN OPGENOMEN DE
OFFICIËLE MEDEDELINGEN
VAN DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Communicatie tussen Lower Control en het wargame geschiedt via computeropdrachten. Over computerwargames voor training en opleiding in de KL een bijdrage op blz. 116.

Militaire Spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:
Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:
K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

P. L. Hoovers
brigade-generaal der infanterie b.d.

p/a HKS, Frederikkazerne
v.d. Burchlaan 31, 2597 PC Den Haag
Telefoon (070) 16 66 29

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

W. C. Louwerse
commodore Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

J. M. J. Bosch
majoor der cavalerie

B. A. C. Droste
kolonel van de Koninklijke luchtmacht

dr. A. A. Klumper
kolonel van de militair psychologische
en sociologische dienst

ir. G. M. van der Laan
brigade-generaal van de technische staf

drs. J. W. M. Schulten
luitenant-kolonel verbindingdienst

BUREAU-REDACTIE/PRODUKTIE:

Spui 47, 2511 BL Den Haag
Telefoon (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar
Losse nummers f 3,-

ADVERTENTIES:

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Postbus 6, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 7 09 11
Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht **94**

Editoriaal:
Nieuw personeelsbeleid **95**

J. N. Lodders:
Het toekomstige gevecht **97**

H. Toorenvliet:
Generaal Guisan en de speelse Zwitserse onzijdigheid **104**

drs. P. A. B. van Schagen:
Computerwargames voor training en opleiding in de Koninklijke landmacht **116**

Meningen van anderen:
Geniesteun — Geniesteun (2) — Geniesteun (3) **123**

Antwoord op meningen van anderen:
Geniesteun — Naschrift van de redactie **128**

Boeken **132**

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 86010 (55.1/9au). Wijziging boekwerk Regeling inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht (49e wijziging).

LaO 80009 (55.17/92) / LuO 80511 (55.17/89). Richtlijnen voor het verkrijgen van rijkshypotheekgarantie bij aankoop van een reeds eerder bewoonde woning (herdruk, september 1986).

LaO 81016 (55.3/213) / LuO 81517 (55.3/213). Regeling belastingvrije verkopen winkels BRD.

LaO 86011 (56/64). Pasfoto's voor militair en burgerpersoneel.

LuO 85510 (55.17/92). Regeling dagelijks reizen tussen de woning en de plaats van tewerkstelling voor militairen geplaatst in Nederland, België of de Bondsrepubliek Duitsland, die niet woonachtig zijn in het land van plaatsing (herdruk, september 1986).

LuO 86506 (55.18/4). Regeling administratieve bepalingen KLu bij de regeling verstrekking van voeding.

LaO 57061 (91.5/1). Jaarlijkse herdenkingen.

LaO 86012 (55.15/18) / LuO 86510 (55.15/18). Regeling uitkering t.b.v. werkloze schoolverlaters uit gezinnen van defensiewerknemers, werkzaam in de Bondsrepubliek Duitsland.

LuO 86509 (78/185). Instelling commissie accountancy-opleiding.

LaO 86003 (53/80) / LuO 86512 (53/81). Marinemedaille (herdruk, december 1986).

LaO 86013 (86/8). Voorrangsaanwijzingen voor diensttelefoongesprekken.

LaO 86015 (51.2/132) / LuO 86513 (51.2/94). Districtsbeschikking 1987.

Lamed 024-86 (51.2/131). Vrijwillig nadienen voor dienstplichtige soldaten en korporaals.

Lamed 025-86 (53-81). Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

Lamed 026-86 (78/546). Opleiding instructeur lo en sport.

Lamed 027-86 (04.2/27). Ministeriële beschikking van 20 november 1986, Directie financieel beheer afdeling infrastructuur en personele uitgaven Koninklijke landmacht (nr 1/86/53/255).

Lumed 514-86 (51.13/6w). Benoeming tot officier bij de dienstgroep van officieren van de Koninklijke luchtmacht.

Lumed 515-86 (78/186). Opleiding tot adjudant-onderofficier van de militaire administratie.

Lamed 028-86 (55.12/69) / Lumed 516-86 (55.12/72). Betalingsdata militaire bezoldiging 1987.

Lamed 030-86 (55.3/249) / Lumed 517-86 (55.3/248). Deelneming schermwedstrijden KOS/KOOS van 2 tot en met 6 maart 1987.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

Verschenen:

VS 7-325, 2e dr. Schiettabel boordwapensystemen 25 mm YPR-765.

VS 7-326, 2e dr. Schiettabel geweergroanaat ATB4 oefengeweergroanaat.

VS 7-308, 2e dr. Schiettabel scherp-schuttersproef geweer Garand.

VS 7-316, 2e dr. Schiettabel scherp-schuttersproef Bren.

VS 7-315, 2e dr. Schiettabel mitrailleur Bren.

VS 7-577, 1e ovw. Terugstootloze vuurmond 84 mm Carl Gustav M2.

VS 7-216, 4e ovw. Pantserinfanteriecompagnie.

VS 7-611, 2e dr. Het antitankwapensysteem Dragon M47.

VS 7-570. De grondmortier voortgetrokken door HB Rayé.

VS 11-64, 3e dr. Catalogus van audiovisuele onderwijsleermiddelen.

IK 6-200/1. Terreinmeetdienst veldartillerie; inlegkaart 1987.

IK 6-141/1. Technische doelanalyse 155 mm hw.

VS 17-300, 6e dr. Het Cavalerieschietkamp.

VS 17-410/2, 3e dr. Schiettechniek Leopard-2.

VS 5-63, 2e dr. Vaarregels ten behoeve van de KL.

VS 5-50, 1e dr. Bouwmaterialen en hun toepassing.

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-4/2. Procedures statische telefooncentrales Koninklijke landmacht, 3e dr. Een nieuwe druk was nodig door het vervangen van de manueel bediende statische telefoonsystemen door geautomatiseerde statische telefoonsystemen en de daaruit voortvloeiende aanpassingen in procedures en de hierop van toepassing zijnde documenten.

Einde van de Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht

Nieuw personeelsbeleid

In november 1986 is de krijgsmacht verrast door een brief van de staatssecretaris van defensie. In die brief stond een aantal beleidsvoornemens die het personeelsbeleid beogen te veranderen: „van confectie in maatwerk”. Centrale thema's zijn functionalisatie en individualisering van het loopbaan- en carrièrebeleid, alsmede vereenvoudiging van regelgeving.

Eerste reacties kenmerkten zich door gemengde gevoelens, afhankelijk van de positie van waaruit men tegen de voorstellen aankeek. Positief waren ze waar het ging om individuele kansen en de voorstellen tot modernisering van het personeelsbeleid zouden leiden. Waar men een politiek verlanglijstje in de voorstellen meende te zien hoorde men sceptische geluiden, zeker na de ervaringen met de pakketvergelijking. „Vernieuwend” kon men horen, maar ook: „nieuwe wijn in oude zakken”. Daartussen bevond zich het reëlere standpunt dat de staatssecretaris inhaakte op reeds in gang gezette ontwikkelingen. Kritiek viel te beluisteren in de opvattingen dat de ideeën te veel zouden zijn gestoeld op een civiel georiënteerde visie op de factor personeel in de militaire organisatie.

Desondanks verdienen de plannen een reële kans. Ze getuigen van belangstelling van de politiek voor personele problemen van de krijgsmacht. Bovendien komen ze tegemoet aan de roep om aanpassing van het personeelsbeleid aan zowel eisen van een

moderne krijgsmacht als aan opvattingen over personeel anno 1987.

Uitgangspunt in de brief is de zg. human-resourcesgedachte. Die houdt in dat de organisatie het best zou zijn gediend met het stimuleren en optimaal gebruik maken van menselijke kennis, vaardigheden en persoonlijke inzet. Daarvoor zijn o.a. individuele ontplooiing en persoonlijk initiatief belangrijke voorwaarden. De organisatie krijgt op een bepaalde functie in dat geval de geschikteste en gemotiveerdste persoon.

Hoe aantrekkelijk en modern dat ook klinkt, men kan zich afvragen of de militaire organisatie uitsluitend is gebaat bij een dergelijke individualisering. Er is grond voor enige twijfel.

1. De krijgsmacht moet uiteindelijk in oorlogstijd effectief kunnen functioneren. De organisatie dient niet afhankelijk te zijn van één (beste) man/vrouw op één functie. De inzetbaarheid van een onderdeel moet zijn gegarandeerd. Op operationele gronden zou men zelfs kunnen verdedigen dat men per functie wel genoeg zou kunnen nemen met „iets minder geschikten” indien in voorkomend geval ieder ten minste één functie zou kunnen overnemen. Afstemming van het personele systeem op operationele behoeften is dus een eerste vereiste. De staatssecretaris lijkt het personeelssysteem te veel als onafhankelijk te bezien.

2. Het voldoen aan functie-eisen staat centraal voor plaatsing en bevordering. Dat is op zichzelf niets nieuws. Wat eigenlijk wordt bedoeld is de weg die leidt naar de kwalificatie voor een functie. Het dwingende en voor de categorieën gelijksoortige functieroulatiepatroon en het daarmee samenhangende verplaatsings- en bevorderingsbeleid zijn aan revisie toe. In zijn benadering lijkt de bewindsvaard echter een aanslag te doen op een zorgvuldige ervaringsopbouw die met dit systeem (mede) wordt beoogd. Vele kwaliteiten kunnen nl. alléén door (opbouw van) ervaring worden verworven, zeker aangezien er nauwelijks (civiele) opleidingen voorhanden zijn. Dan gaat het om typisch militaire, met name operationele en commandofuncties. Om toch aan de desbetreffende functie-eisen te kunnen voldoen, heeft de organisatie de verantwoordelijkheid ten aanzien van haar personeel. Daarbij zijn functieroulatie en loopbaanplanning onmisbaar en

mogen niet overboord worden gezet! Dat betekent dat bv. de horizontale instroming slechts zéér zorgvuldig mag worden gehanteerd.

Wij moeten concluderen dat wij niet onder de militaire eisen uit kunnen. Wij moeten ons echter afvragen tot hoever wij daarmee moeten gaan.

Wij worden namelijk steeds meer geconfronteerd met hoogwaardige specialismen en civiel georiënteerde deskundigheden waarvoor de traditionele interne ervaringsopbouw niet, of minder, nodig is. Toepassing van functieroulatie en eisen van interne ervaringsopbouw blijkt in dat soort gevallen contraproductief, zowel bij de organisatie als het personeel. Traditionele en „oneigenlijke” eisen staan dan carrière- en ontwikkelingsmogelijkheden van personeel in de weg. De onbillijkheden die starre handhaving van traditionele eisen kan teweegbrengen moeten derhalve verdwijnen. Persoonlijk initiatief, extern verkregen kennis en ervaring moeten binnen de organisatie worden gehonoreerd! Dat mag evenwel niet gebeuren zonder zorgvuldig onderzoek voor welke functies de interne ervaringsopbouw wèl nodig is en voor welke niet. Wij mogen niet doorschieten naar de andere kant.

De verbetering die de plannen voor de organisatie zou kunnen hebben, houdt niet in dat ieder individu daarvan zou kunnen profiteren. Zeker, er wordt meer naar individuele kwaliteiten gekeken, goede kwaliteit breekt snel door en het specialisme zal beter dan thans worden gehonoreerd. Maar het tegendeel zal óók waar zijn. Het risico van „uit de boot vallen” wordt groter. De rechtspositioneel te verwachten eindrang zal niet meer zo vanzelfsprekend worden bereikt. Individualisering houdt ook in dat mensen niet meer „nog net” worden meegenomen voor bevordering. De veilige „vangnetten” onder de rechtspositie verdwijnen; wij zullen bv. met veel meer „achterblijvers” rekening moeten gaan houden, alsmede met tussentijdse „afvloeiing”.

Zo beschouwd zal de invoering van het „maatwerk”-beleid nog op problemen te stuiten.

De bovenvermelde kanttekeningen verdienen daarbij de nodige aandacht. Ook moet nog een aantal interne tegenstellingen uit de brief worden opgehelderd. Bijvoorbeeld: de persoonlijke kwaliteiten en het voldoen aan functie-eisen zijn criteria voor plaatsing en bevordering. Dat is niet in alle opzichten te rijmen met de stelling van de staatssecretaris dat de KMA- en KIM-officieren per definitie voor de hogere en hoogste managementfuncties zijn bestemd. Als een geheel personeelssysteem wordt gewijzigd, moet in relatie daarmee ook het gehele onderwijssysteem worden doorgelicht. De terloopse opmerking in de brief biedt daarvoor te weinig houvast.

Ondanks het streven naar deregulering en vereenvoudiging zullen de regelgeving en werkbelasting niet minder ingewikkeld resp. niet minder worden. Individuele benadering, „persoonlijke” selectie, functiedifferentiaties, tijdelijke bevorderingen, toekenning van extra periodieken en anciënniteit, betekenen een onberekenbare toeneming van selectie- en beoordelingsactiviteiten in een dan nauwelijks te beheersen personeelssysteem. De genoemde vereenvoudiging van het beoordelingssysteem en de beperking van de werklust daarbij zijn hiermee in schrille tegenstelling.

Wij hopen op een efficiënte (politieke) begeleiding en besluitvorming bij de uitwerking en realisatie van de plannen. Realisme en het belang van de organisatie dienen daarbij grote aandacht te krijgen. Politieke blikvangers of hoogstandjes zijn niet nodig. Na de ervaringen met pakketvergelijking bestaat de overtuiging dat die snel verzanden.

Wij wensen een ieder bij de verdere uitwerking veel wijsheid toe, met name de directeuren personeel. Het zal immers een hele omschakeling zijn, en niet alleen zal die veel geld en tijd kosten maar ook een zaak van geduld en mentaliteit zijn.

J. N. Lodders

kolonel der infanterie

Het toekomstige gevecht

In deze bijdrage zal ik eerst de overgang van de vredes- naar de oorlogssituatie bespreken en vervolgens het gevecht zelf. Uiteraard concentreer ik mij daarbij op de aspecten van het leiding geven.

Overgang van vrede naar oorlog

Van de overgang van vredes- naar de oorlogssituatie noem ik vier facetten: welvaart, vermaatschappelijking, de opleiding van de infanterist en de teamvorming.

De laatste twee behandel ik hier omdat vredesopleidingsmethodieken, fouten zo u wilt, doorwerken in het gevecht. Tijd om te veranderen zal er niet zijn. Ik heb getracht voor mij zelf een beeld te vormen van de conditie waarin wij allen zullen verkeren als wij bij werkelijk alarm moeten overgaan van het leven onder vredesomstandigheden naar de oorlogssituatie en dan in het bijzonder naar de gevechtssomstandigheden.

Als wij de maatschappij van 1939/40 vergelijken met die van nu, zien wij dat onze gehele westerse

LEIDING GEVEN ONDER GEVECHTS- OMSTANDIGHEDEN 3

samenleving in de jaren '30 leed onder de invloeden van een zeer ernstige economische crisis. In brede lagen van de bevolking werd veel armoede geleden en men was niet veel gewend. Een auto was een grote luxe; brommers bestonden nog niet. Onze samenleving van nu is veel kwetsbaarder dan die van vijftig jaar geleden. Het comfort en de tolerantie zijn sterk toegenomen, waardoor niet alleen het fysieke maar vooral ook het mentale incasseringsvermogen is verminderd.

Welvaart

Ik behoeft de zegeningen van onze huidige samenleving en de sterke afhankelijkheid daarvan niet te schilderen om te beweren dat, ondanks de naweën van de recente economische crisis, de overgang van de vredessituatie naar een oorlog thans vele malen harder zal aankomen dan een halve eeuw geleden. Bovendien zal het een schokeffect hebben dat de nu toch wat geruststellende gedachte een oorlogsvoorkomende taak te hebben, niet meer opgaat; net zoals in 1940, toen bleek dat de neutraliteitsgedachte niet had standgehouden.

Vermaatschappelijking

Als wij ons richten op de militaire samenleving dan is het niet moeilijk te constateren dat de ratskuch-en-bonensoldaat met een strozak op volle grote legeringskamers een andere is dan de jonge man met kip, friet en mayonaise tussen lakens in het legeringspaviljoen.

Bij de legering wil ik even iets langer blijven stilstaan. In de vakliteratuur wordt zeer veel aandacht besteed aan de groepscohesie van gevechtseenheden. Die is bij gevechtseenheden, en dus vooral bij de infanterie, van zeer groot belang voor de gevechtswaarde. Een legeringsnorm die onvoldoende rekening houdt met de organieke samenstelling van de gevechtseenheid, met name van de groep en het peloton, zou in dit verband ten minste discutabel kunnen zijn. In het kader van deze groepscohesie noem ik nog een factor nl. de dagelijkse OPERATIE „STOF-WOLK”. De auto, de relatief korte afstanden in ons land en de regeling huisvesting veroorzaken dagelijks een ware exodus bij onze kazernes en doen daarmee ongewild afbreuk aan de zo noodzakelijke groepsbinding.

Ik wil niet beweren dat vermaatschappelijking in onze krijgsmacht onjuist is; integendeel: naar mijn

mening zou het leger van de jaren '50 in onze huidige Nederlandse samenleving nauwelijks kunnen bestaan. Het resultaat ervan zou echter toch wel kunnen zijn dat zowel de soldaat als de leidinggevendenden het nog moeilijker krijgen als wij met een minimum aan waarschuwingstijd uit de vredes-toestand het gevecht in moeten.

De opleiding van de infanterist

In hun boek over het Nederlands-Indonesisch conflict in de jaren '40-'50 wijden de schrijvers, prof. Van Doorn en Hendrix, enkele bladzijden aan de unieke situatie van de infanterist. Zij stellen o.a.:

Hoewel ook bij de infanterie de afstand van de infanterist tot zijn fysieke vijand toeneemt door de invoering van moderne, ver dragende wapens blijft die vijand in persoon als object van zijn militaire handelen bestaan. Zijn confrontatie met de vijand is de confrontatie met de gewapende man. Tot deze confrontatie te worden opgeleid, betekent een volstrekte breuk met het burgerlijk verleden. De opleiding tot infanterist is nooit volledig realistisch te maken. De oefensituatie blijft altijd ver verwijderd van de werkelijkheid van de oorlog zoals de infanterist die ontmoet. Deze situatie geldt ook voor de infanteriecommandant. Deze is veel méér dan alleen maar een chef; hij fungeert als voorganger in gevaarvolle situaties en moet het vertrouwen van zijn mensen hebben en de zekerheid dat zij hem volgen. Daar deze gevaarvolle situatie nooit ontstaat in vredetijd, is de infanteriecommandant dan altijd de hiërarchische meerdere, de sanctie-toedeler.

Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd dat er bij onze soldaten een plotselinge mentaliteitswijziging optreedt. De commandant is plotseling niet meer de vervelende handhaver van vervelende regels doch de man die het weet en hun vertrouwen heeft. Nieuw-Guinea en Libanon hebben dat bewezen. Met name onze groeps- en pelotonscommandanten zullen hiermee rekening moeten houden.

Zelf ben ik bovendien van mening dat de infanteriesoldaat, anders dan bv. de huzaar of de genist, over een forse fantasie moet beschikken. Bij het bereden optreden voelt de tirailleur zich nogal nutteloos achterin zijn voertuig. De huzaar maakt tenminste nog indruk met zijn stalen monster; de genist bouwt een brug en levert daarmee een bruikbare prestatie. De uitgestegen infanterist is, vergeleken daarmee, met zijn gecamoufleerde helm, zijn zwarte gezicht en het zo vaak gekritiseerde kleine werk, een beetje een padvinder. Zijn inzet om het eenvoudige handwerk van een

gevechtssoldaat in vredetijd te leren is wellicht daardoor niet altijd optimaal. Maar hij zal geen tijd krijgen het in het gevecht alsnog te leren. Daarom moet de wat vergoelijkende gedachte: „ach in oorlogstijd doet hij het uit zichzelf wel goed,” de wereld uit. De vraag is: hoe maak je de opleiding van een infanterist zo uitdagend dat hij zijn werk spelenderwijs leert? Een uitdaging voor het kader van onze schoolcompagnieën.

Teamvorming

Een geheel ander facet is de teamvorming tijdens oefeningen. De vakliteratuur besteedt veel aandacht aan de negatieve aspecten van ad-hoc-teamvorming.

Een zeer belangrijk effect van de oefening PANTSERSTORM is de onderdeelbinding. Je zou kunnen zeggen dat, zodra deze oefening achter de rug is, de compagnie op het toppunt van haar onderdeelbinding staat. Gaat men daarna in groter verband op oefening, bv. in Duitsland, dan zien wij de compagnie veranderen in een team. Al naar gelang de oefening verloopt worden er pelotons weggehaald, en antitank- en tankpelotons toegevoegd.

In onze moderne doctrine is die teamvorming een wezenlijk element. Nu zijn er mijns inziens twee mogelijkheden: òf wij oefenen altijd in de teamsamenstelling zoals die in de initiële operatieplannen optreedt, òf wij leggen niet langer, als het over onderdeelbinding gaat, het accent op de compagnie maar op het peloton. De eerste mogelijkheid heeft als belangrijk nadeel dat er grote problemen gaan ontstaan als de teamsamenstelling daarna wordt gewijzigd. De tweede vraagt om zeer zelfstandige, zelfbewuste pelotonscommandanten die in staat zijn onder iedere teamcommandant te werken.

Voorshands gaat mijn voorkeur ernaar uit — ook al om logistieke redenen — een eenmaal vastgestelde teamsamenstelling niet meer te wijzigen.

Het moderne gevecht

Nu het gevecht zelf. Velen weten hoe dat zal verlopen; althans als men afgaat op de vele malen dat ik op het OCI tijdens cursussen de opmerking heb gehoord dat het in werkelijkheid zó wél of zó níét gaat.

Het toekomstige gevecht zelf wil ik omschrijven aan de hand van drie hoofdpunten: de invloed van de nbc-wapens, de mechanisatie en de moderne bewapening.

De nbc-oorlogvoering

U zult er begrip voor hebben dat ik van de nbc-oorlogvoering alleen de invloed van de nucleaire en chemische wapens behandel. Anders dan in een gevecht met uitsluitend conventionele middelen is de dreiging van nucleaire en chemische wapens altijd en overal aanwezig. Tegen conventionele middelen kun je door bv. dekking te zoeken nog iets doen. Met de inzet van nucleaire en chemische wapens is dat anders. De ramp met de kerncentrale in de Sovjet-Unie heeft dat nog eens zeer nadrukkelijk aangetoond: vooral fall-out houdt altijd iets geniepigs in; iets dat je niet kunt zien, waarvoor je altijd op je hoede moet zijn. Die dreiging is er altijd, zelfs als men slaapt. Dat zal een afmattend effect hebben. Het doorlopend, waar je ook bent, op je hoede moeten zijn kan licht leiden tot paniekerige reacties op de simpelste verschijnselen die zouden kunnen wijzen op het gebruik van deze wapens. Bovendien is het een uitstekende voedingsbodem voor psychologische oorlogvoering. Met name geruchtenverspreiding. Als u de Duitse parachutisten uit 1940 nu vervangt door radioactieve straling dan heeft u hetzelfde, zo niet een erger effect.

Deze gemoedstoestand legt een extra last op de schouders van commandanten. Opleiden in het toepassen van waarschuwings- en beschermende maatregelen, en het doen geloven daarin zijn de beste tegenmaatregelen. Overigens hebben beschermende maatregelen ook een keerzijde. Zij die regelmatig tijdens oefeningen nbc-beschermingskleding hebben gedragen, zullen kunnen beamen dat dit, vooral voor de uitgestegen infanterist, een aanslag betekent op zijn uithoudingsvermogen.

De mechanisatie

Het behoeft geen betoog dat de mechanisatie van de Koninklijke landmacht zeer veel invloed heeft gehad op de infanterie; het optreden daarvan is fundamenteel veranderd, althans daar waar sprake is van pantserinfanterie. Die veranderingen

zijn binnen ons wapen op een groot aantal punten tot uiting gekomen. Ik behandel daarvan, zeer in het kort, vier facetten: de initiële opleiding, het materieel, de veelzijdigheid en het gevecht zelf.

De initiële opleiding van het kader

De initiële opleiding van het kader is fundamenteel veranderd. Zeer veel tijd moet thans worden besteed aan het leren omgaan met het materieel. In zes maanden moet van een middelbare-schooljongen een commandant van een pantserinfanteriepeloton of -groep worden gemaakt. Gegeven deze beperkte opleidingstijd en de veelheid van te leren stof, verlaten nogal wat aspirant-commandanten het OCI zonder dat zij bij elke gevechtsvorm een praktische beurt als commandant hebben gehad. Helaas gaan ook nog steeds kostbare beurten op aan zwakke leerlingen om aan te tonen dat zij ongeschikt zijn.

Het is derhalve niet uitgesloten dat er in een toekomstig conflict pc'n en gpc'n zijn die in tweeërlei opzicht hun vuurdoop krijgen. Onder gevechtsomstandigheden zullen bc'n en teamcommandanten zich dat terdege moeten realiseren.

Materieel

Kon een officier resp. onderofficier zich vóór de mechanisatie nagenoeg volledig op de mens in zijn eenheid richten, thans moet hij ook materieel-minded zijn. De afhankelijkheid van materieel is zo groot geworden dat hij zijn aandacht wel móét verdelen. Onder gevechtssomstandigheden zal dat alleen maar toenemen. Kon bv. een commandant in Korea zich wat logistiek betreft beperken tot klasse I en V, thans is dat veel omvattender geworden.

Veelzijdigheid van infanteriekader

Een belangrijk verschil met de andere gevechtseenheden is dat de infanterie het gevecht zowel bereden als uitgestegen en te voet moet kunnen voeren; en elke manier kent op zich zelf weer vele vormen van optreden: verdediging, vertraging, aanval, gevechten in oorden en bossen, rivierovergang, infiltratie, nachtaanval, enz.

Zonder afbreuk te willen doen aan de andere gevechtseenheden door te beweren dat hun optreden simpel is, mag toch wel worden gesteld dat het

pakket vakkennis van de infanterist veel breder moet zijn. Het gevaar is dan ook aanwezig dat dit ten koste gaat van de diepgang, omdat merkwaardig genoeg zowel zijn initiële opleiding als zijn verdere vorming even lang duren als die van zijn collega's van de andere gevechtseenheden. Ik heb dit facet willen noemen omdat ook hier geldt: *Leadership is vooral vakmanschap*. Ook kolonel Schreuders heeft dit aspect sterk beklemtoond.

Ik herhaal: een infanteriecommandant zal zijn aandacht moeten verdelen over:

- de mens, en dat zijn er vele bij de infanterie;
- het materieel en dat is bij de infanterie in grote verscheidenheid en hoeveelheden aanwezig;
- de vele mogelijke wijzen van optreden.

Het gevecht zelf

De komst van het kernwapen noodzaakte ons middelen aan te schaffen die het o.m. mogelijk maakten de eenheden zodanig te spreiden dat geen lonend doel werd gevormd, doch ook om ze weer te concentreren daar waar dat nodig was om een goede gevechtskrachtverhouding te garanderen. Het lag voor de hand die beweeglijkheid niet uitsluitend te benutten voor concentratie en spreiding. Het gehele tactische optreden is daardoor veel beweeglijker geworden, en wijzigingen in de situatie zullen zich nu veel sneller voltrekken dan vóór de mechanisatie. Dat heeft uiteraard invloed op de besluitvorming.

De invloed op de besluitvorming

Doorlopend en snel „OTVEMMEN is zeker ook op team- en pelotonsniveau veel belangrijker geworden. Dat brengt mij op een, door mij aangepaste, uitspraak van Guderian die ik u niet wil onthouden:

Panzer und Wasser können fließen was sie wollen aber wenn mann nicht schnell OTVEMt, bleibt mann nirgendwo.

Dit snel OTVEMMEN dwingt een commandant zich *doorlopend* op de situatie te concentreren waardoor zijn aandacht voor zijn mannen noodgedwongen afneemt. Als voorbeeld de commandant van een pantserinfanteriepeloton tijdens het bereiden gevecht; die moet, om het gevecht te kunnen lezen, op het teamcommandonet uitluisteren, en zijn vier voertuigen via het pelotonscommandonet commanderen, kaartlezen, zijn chauffeur en zijn

boordschutter aanwijzingen geven. Het ouderwets (van vóór de mechanisatie) te midden van zijn peloton staan komt pas als hij een uitgestegen actie moet uitvoeren. Maar ook dan zullen zijn voertuigen in de vuurbasis een deel van zijn aandacht blijven opeisen.

De indruk op de soldaat

Nog een tweede aspect van het snel wisselen van situaties wil ik noemen. Dat is de indruk die het op de soldaat maakt. Het ene ogenblik zit hij nageenough blind en doof in zijn relatief veilige voertuig, het volgende moment moet hij eruit en staat in een geheel andere omgeving. Als zijn groeps- en pelotonscommandant hem niet doorlopend informeren, zal hij snel letterlijk het spoor bijster raken.

Vervolgens schets ik een pantserinfanteriepeloton dat deel uitmaakt van een team in een steunpunt. De vijand is binnen schootsafstand van het tank- en het antitankpeloton gekomen. Rechts naast rijden tanks uit de afwachtingsopstelling naar voren en openen het vuur. Linksachter vuren de Tows. Artillerie- en mortiervuur worden afgegeven. Hoewel het peloton natuurlijk wist dat het niet alléén ervoor stond is al dit vuur en het zien van de andere pelotons toch een opluchting. Doch plotseiling ziet men het tankpeloton, de rookgranaatwerpers gebruikend, met hoge snelheid achteruitgaan. De nieuwe wijze van verdedigen zou het effect kunnen hebben dat bij regelmatige verplaatsingen binnen het steunpunt de ingegraven infanteristen òf het gevoel krijgen dat ze dus tòch alleen worden gelaten òf dat dit het begin is van het afbreken van het gevecht, het *hier* wegmogen. Herinnert u zich nog het tankpeloton in de compagnie van kol Schreuders in Korea, dat buiten zijn medeweten naar de nevencompagnie werd verplaatst?

Edoch, een curieuze vraag is: hoe houden wij in een beweeglijk gevecht met gemechaniseerde eenheden de troep op de hoogte? Belangrijk hierbij is te weten dat de wereld van een soldaat in het gevecht ineenschrompelt en dat hij eigenlijk alleen nog belangstelling heeft voor zijn eigen groep, maximaal zijn peloton. Alle pogingen om tijdens grote oefeningen de troep doorlopend volledig geïnformeerd te houden over het verloop van de gehele oefening zijn mijns inziens verloren moeite geweest. Sterker nog: overbodig! Dinter

besteedt in zijn boek „Held oder Feigling” veel aandacht aan dat onderwerp en pleit zelfs voor een soort omroepsysteem op laag niveau. Ik denk dat wij onze pc'n moeten leren ook een gevechtsplan te laten geven gericht op het geven van zoveel mogelijk informatie vooraf, en dat tijdens het gevecht voort te zetten over het pelotonscommandonet.

Gevolgen van spreiding

Grotere spreiding leidt tot grotere onoverzichtelijkheid. Voor de mechanisatie was de bc de eerste die zijn gehele eenheid zeker niet kon overzien. Soms ook de cc niet. Nu overziet ook de teamcommandant zijn eenheid niet meer. De informatie door zijn eigen waarneming neemt daardoor af en de afhankelijkheid van zijn pelotonscommandanten neemt toe. Aangezien visueel contact vaak ontbreekt, is men nu ook binnen het team aangewezen op verbindingsmiddelen. Dat kan leiden tot een onpersoonlijk, mechanisch leiding geven; iets dat op kritieke momenten zeker uit den boze is. Als — om dat tegen te gaan — de radiotelefonieprocedure geweld wordt aangedaan, zou ik daar tegen persoonlijk geen bezwaar hebben. „Hoe gaat het Jan?” in plaats van „SITREP-OVER” zou in zo'n geval heilzaam kunnen werken.

Meldingen

Met het afnemen van visueel contact op steeds lager niveau neemt de belangrijkheid van goede gevechtmeldingen sterk toe. Ervan afgezien dat die meldingen natuurlijk zo goed mogelijk de feitelijke situatie moeten weergeven, is het naar mijn mening erg belangrijk dat ondercommandanten het gevoel hebben dat ze worden vertrouwd. En dat heeft weer alles te maken met *leiderschap* en met het eerdergenoemde probleem van de teamsamenstelling . . . want *onbekend maakt onvertrouwd*.

Gebruik radio

Ik sprak reeds over de belangrijkheid van verbindingen. De fm-radio is èn door de spreiding èn door de beweeglijkheid niet meer weg te denken. En dus ook de eov niet.

Wij spreken vandaag over leiding geven op lagere commandoniveaus, dus team en lager. Over het algemeen wordt aangenomen dat dit niveau wei-

nig last zal hebben van door de vijand toegepaste storingen. Ik hoop dat. Maar als dat niet zo zou zijn en ook bataljons- en teamcommandonetten slecht of niet bruikbaar zijn, gaat een slechte Nederlandse gewoonte zich wreken. Onze commandanten spreken erg veel op hun commandonet. Gezien in het licht van het vredesmeetfunctiesysteem een zeer begrijpelijke geldingsdrang. Bij de ondercommandanten kan dat evenwel het gevoel oproepen van „big brother is always watching you”. Maar wat als die verbinding enige tijd eruit is? U kent allen onze reactie: „zit die wéér niet aan zijn toestel?”. Dat zijn reacties die eerder wrevel oproepen en een ondercommandant zeker niet het gevoel geven dat hij wordt vertrouwd.

Dus niet alleen uit eov-opzicht die radio in vredes-tijd zo weinig mogelijk gebruiken maar ook uit het oogpunt van leiderschapstraining. Leer ondercommandanten wennen aan het gevoel van zelfstandigheid en het dragen van eigen verantwoordelijkheid; dat versterkt het gevoel van zelfvertrouwen en van te worden vertrouwd.

„Kleine” voorbeelden

Ik wil nog wat voorbeelden geven van de invloed van de mechanisatie op laag niveau, die alles te maken hebben met leiderschap. Eerst iets over het voorbeeld van de commandant.

Eén van de eigenschappen van de pantserinfanterie is dat zij het gevecht wisselend bereden en uitgestegen kan voeren. Tot nu toe verlaten de groepscommandanten als laatsten hun voertuig en gaan er als eersten weer in. Uit het oogpunt van leiderschap niet zo'n goede zaak. Dat dient m.i. te worden omgedraaid. Juist hier moet de commandant het voorbeeld geven; als eerste moet hij het relatief veilige voertuig verlaten en als laatste, nadat hij heeft vastgesteld dat al zijn mannen erin zitten, weer erin. Een voorstel dit probleem fundamenteel op te lossen is reeds door mij aan C-COKL aangeboden. De essentie ervan is dat er een vaste commandant voor het boordwapen/voertuig moet komen en een vaste commandant voor het uitgestegen deel.

Een ander beeld: een pantserinfanteriegroep verplaatst zich bereden door het terrein, de groepscommandant rijdt met geopend luik. De inzittende groep ziet nagenoeg niets en hoort alleen het

motorgeronk en het lawaai van het eigen voertuig. Plotseling laat de groepscommandant zijn stoel met een klap zakken en sluit zijn luik. Tot nu toe maken wij ons alleen zorgen over zijn verminderde waarnemingsmogelijkheden, maar het zal ook een negatief effect hebben op het moreel van de inzittende groep. Dat was in het Israëliëse leger mede een reden commandanten zo lang mogelijk met het hoofd boven pantser te laten rijden als een signaal naar binnen: „Wees gerust, zolang ik nog met m'n kop erbuiten zit, kan jullie niets gebeuren”.

Om twee redenen dus zo lang mogelijk met open luik rijden, maar dan ook in vreedstijd alleen het hóófd erbovenuit.

De eenzame boordschutter

Een geheel ander aspect! De boordschutter YPR. Hoewel die met zijn optiek veel van zijn omgeving kan zien, is hij wellicht één van de eenzaamste soldaten in de infanterie. In zijn gesloten éénmansstoren heeft hij uitsluitend via de intercom contact met zijn voertuigcommandant.

Kolonel Van Heerde zal hierna ook aandacht schenken aan eenzaamheid op het gevechtveld en ik verzoek u dan nog even aan die boordschutter in zijn éénmansstoren terug te denken. Hij verdient alle aandacht van zijn directe leider, de voertuigcommandant. Ook om die reden is door mij voorgesteld op de YPR tot een vaste voertuigcommandant te komen.

De rol van het voertuig

Het voertuig van de pantserinfanteriegroep is een medaille die, zoals te doen gebruikelijk, ook een keerzijde heeft. Nagenoeg alles wat onze soldaten bezitten, zit in dat voertuig. Doordat zijn eten erin zit, doordat het hem warmte en relatieve bescherming biedt, zal hij zich ertoe aangetrokken voelen als door een magneet. Anderzijds trekt zijn voertuig vijandelijk vuur aan. Heeft de infanterie eenmaal het effect gezien van een treffer op een YPR, dan zal dat voertuig zijn aantrekkelijkheid snel verliezen. Die tegenstrijdigheid in goede banen leiden zal onze groepscommandant nog vele problemen geven.

Van de moderne bewapening wil ik vijf aspecten noemen.

De moderne bewapening

1. Drachtvergroting

De inzet van met directe richting vurende wapens met drachten van 2 à 3 km is thans geen uitzondering meer. Hierdoor schaart de pantserinfanterie zich in de rij van wapens die het gevecht letterlijk afstandelijker voeren. Doch deze drachtvergroting heeft dan ook aan gene zijde van het IJzeren Gordijn niet stilgestaan. Wij weten allen dat in de Tweede Wereldoorlog en in Indië het vuur van snipers een vernietigend effect kan hebben op het moreel van de troep. Niets zou zo verlamdend werken als effectief onder vuur te liggen zonder te weten waar het vandaan komt. Dus ook onze groeps- en pelotonscommandanten, die op grote afstand met goed vliegende Hinds, geleide anti-tankwapens en tanks onder vuur worden genomen, dienen met dit effect rekening te houden. Dus moet hen worden geleerd doorlopend, vooral met de moderne warmtebeeldapparatuur, het voorterrein af te zoeken.

2. Trefkans

De moderne wapens bieden een *veel grotere trefkans*. Een treffer op een YPR met inzittende bemanning zal niet alleen een grote materiële schade geven maar nagenoeg de gehele groep uitschakelen. Is het niet door lichamelijk letsel dan zullen zeker de luchtdruk en het lawaai de overigen die niet gewond zijn psychisch geruime tijd uitschakelen. Dat plotseling ontstaan van vele gewonden zal de pc in een gevecht veelvuldig voor een dilemma plaatsen, nl. énerzijds het uitvoeren van zijn opdracht laten prevaleren doch anderzijds de zorg voor zijn mensen. Met name spreekt dat bij het afbreken van het gevecht en bij zelfstandige pelotonsopdrachten, zoals flankbeveiliging. Wellicht omdat wij het óf nooit als een probleem hebben onderkend óf, als dat wel het geval is, geen oplossing ervoor weten, wordt dat tijdens oefeningen zelden of nooit beoefend. In het algemeen zou ik dit erover willen zeggen: een teamcommandant moet bij een opdracht aan een peloton waarbij dit zelfstandig optreedt, bv. in vijandelijk gebied of in een gebied dat vijandelijk gebied kan worden, ook de voorwaarden scheppen dat de pc in staat is op

de snelst mogelijke wijze zijn gewonden af te voeren. Ik zou met klem ervoor willen pleiten dat aspect eens in de oefeningen op te nemen.

Aan deze drachtvergroting en toegenomen trefkans zit nog een facet. Dat is de factor *EM* (eigen middelen en mogelijkheden) uit het *OTVEM*. Met name in het beweeglijke gevecht kan die letterlijk in één of twee klappen fundamenteel veranderen. Zeker op pelotonsniveau, maar ook als dat bij meer pelotons gelijktijdig gebeurt, op teamniveau.

Beoefenen wij dat ooit? Naar mijn mening niet. Steeds werken wij met complete of nagenoeg complete pelotons en teams. Wellicht biedt de nabije toekomst de toepassing van WSS'n in duelsituaties tijdens FTX'n, en *COMPOST* (computer-ondersteund) tijdens CPX'n, hier een mogelijkheid.

3. Vuurleiding

Vervolgens de vuurleiding van de moderne wapensystemen. De doelopsporing, vuurbevelen en vuurcorrecties vragen juist op pelotonsniveau zeer veel aandacht van de pc. En dat is juist de man die nog in staat is, en ook moet zijn, zijn mensen direct leiding te geven. De ps kan en moet hierbij een belangrijke rol spelen.

4. Klok-rond optreden

Een vierde facet zijn nachtzichtmiddelen. Binnenkort wordt de YPR uitgerust met warmtebeeldapparatuur en wordt de Tow-II ingevoerd. Dat stelt ons in staat samen met de tanks bij nacht en slecht zicht het gevecht te voeren. Aangezien ook deze ontwikkelingen niet alleen aan de NAVO-strijdkrachten zijn voorbehouden, en dus ook onze potentiële tegenstander van soortgelijke middelen gebruik zal maken, is daarmee het zg. klok-rond-optreden een realiteit.

Ik ben zeker niet de eerste die erop wijst dat een ernstig gebrek aan slaap veelal leidt tot onverantwoordelijke beslissingen. Hoe het een commandant ook als leider tegen de borst mag stuiten, ook *hij* zal onder gevechtssomstandigheden de moed moeten hebben, afgewisseld door zijn plaatsvervanger, te slapen. En hogere commandanten zullen dat, net als de soldaten, ook in vreedstijd moeten leren accepteren.

5. Kwaliteit en kwantiteit

Het laatste aspect — er zijn er ongetwijfeld nog meer te noemen — van deze moderne wapens. Die wapens zijn geweldig duur en dus moet de hoeveelheid ervan beperkt zijn. Een pantserinfanteriepeloton YPR-765 beschikt o.m. over vier boordwapens 25 mm. Als er één uitvalt mist het peloton in één klap 25% van die vuurkracht. Dat geldt ook voor een Tow-peloton.

Tijdens velddienstoefeningen in vreedstijd is een storing alleen maar storend als die het voertuigdeel betreft. Storingen in het wapensysteem doen het vredes-*OTVEM* nauwelijks geweld aan. Anders zal dat zijn onder gevechtssomstandigheden. Dan pas zal de afhankelijkheid van onze moderne wapensystemen in haar volle omvang duidelijk worden.

Samenvatting

Het geheel samenvattend stel ik dat:

— de overgang van een vredessituatie naar gevechtssomstandigheden voor onze samenleving in het geheel, maar voor de krijgsmacht in het bijzonder, thans harder zal aankomen dan 50 jaar geleden;

— de alom tegenwoordige dreiging van n- en c-wapens een afmattend effect zal hebben op onze eenheden en een goede voedingsbodem zal kunnen vormen voor vijandelijke psychologische oorlogvoering, doch dat een doelmatig en dus ook een geloofwaardig waarschuwings- en beveiligingssysteem daarop een goed antwoord kan geven;

— in een toekomstig gevecht leiding geven bij de pantserinfanterie betekent leiding geven aan bewapende mannen en aan bemande wapens onder snel wisselende omstandigheden. Zulks houdt in dat de infanteristen de aandacht van hun commandant moeten delen met zijn aandacht voor hun materieel en zijn doorlopende aandacht voor de toestand.

Boven alles blijft echter de mens hierin de beslissende en dus de zwaarst wegende factor; maar hoe gedraagt hij zich eigenlijk onder gevechtssomstandigheden? Kolonel Van Heerde zal, in de volgende bijdrage in deze serie, daarop een antwoord geven.

H. Toorenvliet

publicist

Generaal Guisan en de speelse Zwitserse onzijdigheid

In 1815 werd tijdens het Congres van Wenen door de grote mogendheden aan het Zwitserse Eedgenootschap de neutraliteitsstatus toegekend. Deze, ook door de Zwitsers op prijs gestelde, positie bezorgde Bern uiteraard de nodige verplichtingen. Reeds tijdens de eerste decennia nadien stelden de machthebbers in de Zwitserse hoofdstad alles in het werk, alle belanghebbenden te overtuigen van hun oprechte wens tot stringente handhaving van de onzijdigheid. Hun streven resulteerde in het internationaal erkennen en respecteren van de Zwitserse politieke status. Zo slaagden de Zwitsers erin de periode van 1815 tot medio 1914 en die van de Eerste Wereldoorlog zonder kleerscheuren te overleven, een gang van zaken die nauwelijks opzien baarde.

De machtsovername door de nazi's in Berlijn, op 30 januari 1933, luidde de opkomst in van het agressieve Derde Rijk. Een van de pijlers waarop de nieuwe buitenlandse politiek van Duitsland berustte, laat zich zonder meer simpelweg omschrijven als de lust tot overheersing van de buurlanden. Een sinister feit, dat alras ook door de Zwitsers werd onderkend. De jaren '30 en de daaropvolgende periode van de Tweede Wereldoorlog zouden ook Bern confronteren met een veelvoud van politieke en militaire problemen, die stuk voor stuk met de grootst mogelijke omzichtigheid dienden te worden behandeld. Terdege vroegen Zwitserse politieke en militaire prominenten zich af, of de neutraliteitsstatus inderdaad voldoende waarborg bood om het land veilig door de nieuwe situatie te kunnen loodsen. Naarstig werd gezocht naar eventuele mogelijkheden om zich te vrijwaren voor de gevaren, die door de Duitse expansiedrang werden veroorzaakt. Dat betekende echter niet, dat het vertrouwen in de eigen militaire kracht was verdwenen. Het militaire apparaat was immers nooit verwaarloosd, en men beschikte

over een eigen oorlogsindustrie, die op een uiterst moderne leest was geschoeid. De perfecte produktiemethoden en de typisch Zwitserse gave voor precisiewerk hadden die tak van industrie internationale faam bezorgd. Tevens was algemeen bekend, dat de aan zijn land verknochte Zwitser als dienstplichtige een betrouwbare, gedisciplineerde en goed bruikbare soldaat was. Bij groot verlof kregen de dienstplichtigen behalve hun kleding ook hun wapens mee naar huis. Overigens gold de Zwitserse dienstplicht voor alle goedgekeurde mannen van 20 tot en met 60 jaar. Tot de grenstroepen, de elite van het leger, behoorde de groep van 20 tot 36 jaar, tot de landweer die van 36 tot 48 jaar en tot de landstorm die van 48 tot 60 jaar. Al decennia lang stonden de opleidingen tot beroepsofficier en tot beroepsonderofficier op een hoog niveau. Ook de bevelvoering vertoonde een specifiek Zwitsers beeld. In vredetijd was de rang van kolonel de hoogste; alleen bij direct oorlogsgevaar werd overeenkomstig art. 89, lid 3 van de grondwet door de Assemblée een opperbevelhebber met de rang van generaal benoemd.

Oorlogsvoorbereidingen en mobilisatie

Aangezien men in Bern de internationale situatie goed had beoordeeld, hadden al enkele jaren de autoriteiten alles in het werk gesteld om in geval van oorlog over grote voorraden grondstoffen en duurzame levensmiddelen te kunnen beschikken. In augustus 1939 waren die voorraden zo groot, dat de behoeften voor ruim 2 jaren waren gedekt.

Desalniettemin zou in oorlogstijd toch de noodzakelijkheid van in- en uitvoer blijven bestaan. Men kon niet voorkomen dat de Zwitserse industrie afhankelijk zou blijven van de onontbeerlijke aanvoer van kolen uit Duitsland. Zo diende vooral met Duitsland de omvangrijke handel, en wel met

inbegrip van de produkten van de eigen oorlogsindustrie, onbepakt te worden voortgezet.

Bezien uit een zuiver militair standpunt, was echter in de nazomer van 1939 de positie van het kleine Zwitserland toch verre van hopeloos. Op 28 augustus werden 100.000 man aan grenstroepen onder de wapenen geroepen. Twee dagen later werd door de Assemblée vrijwel unaniem kolonel Henri Guisan (1874-1960) tot generaal bevorderd en tot opperbevelhebber van de Zwitserse strijdkrachten benoemd. Die keuze was niet moeilijk geweest, want de kundige Guisan had reeds lang daarvoor vrijwel iedereen van zijn gedegen vak-kennis en zijn grote bekwaamheden weten te overtuigen. De algemene mobilisatie, die ongestoord zou verlopen, werd op 2 september afgekondigd. Er bleef evenwel nog voldoende te wensen over. Hoewel men in de tweede helft van de jaren '30 enkele bescheiden, maar wel moderne, fortificaties had aangelegd, kon nog niet op een waterdicht verdedigingsplan worden teruggegrepen.

In de zomer van 1939 was echter van een echte verdedigingslinie nog geen sprake, en het idee voor de inrichting van een „Reduit National” verkeerde nog in de wensdroomfase. Van de reeds bestaande vestingwerken, zoals die in het zuidwesten bij St. Maurice en in het oosten bij Sargans, met in het midden de fortificaties bij de grote St. Gotthard-tunnel, zou al direct een dankbaar gebruik worden gemaakt.

Verder beschikten de Zwitsers over voldoende en goed onderhouden veldartillerie, maar zowel het luchtafweer- als het antitankgeschut dienden nog aanzienlijk te worden versterkt. Voor alle sectoren was voldoende munitie aanwezig.

De uitrusting van de troepen kon zonder meer goed worden genoemd. Men beschikte over de beste bergschoenen ter wereld; in een later stadium zou de Zwitserse militair de beschikking krijgen over de, voor het winterseizoen bestemde, witte camouflagekleding.

De luchtmacht

Evenals in ons land waren in 1939/40 de Zwitserse luchtmacht nog geen zelfstandig onderdeel van de krijgsmacht. Sinds het begin van 1937 werden in Bern de vernieuwing en de modernise-

Generaal Henri Guisan (21.10.1874 - 8.4.1960)

ring van de luchtmacht krachtig aangepakt, een situatie die bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog nog niet was afgesloten. Op 31 augustus 1939 beschikte men over 86 jagers en 121 verkenners. Onder de verkenners telde men nog enkele escadrilles die met Fokkertoestellen van het verouderde type CV waren uitgerust. Tot de jagers behoorden nog enkele escadrilles, die vlogen met verouderde, uit het begin van de jaren '30 daterende, Franse Dewoitine-toestellen. Men beschikte echter ook over 40 Messerschmitt-jagers van het type Me-109. Nadat namelijk eerst in de zomer van 1937 tijdens de luchtvaartdagen van Zürich een Me-109 de show stal en kort daarna een Me-109 het wereldsnelheidsrecord royaal verbeterde, besloot de Zwitserse legerleiding een eerste bescheiden bestelling voor 10 van die jagers te plaatsen. Dat de Me-109 over een inzetbaarheid van slechts 80 minuten beschikte, werd door de Zwitsers op de koop toegenomen. Voor de Duitsers was de opdracht aanleiding voor het afgeven van hun eerste exportvergunning voor dit type vliegtuig. De met de Duitsers overeengekomen afleveringsprocedure — die ook bij de volgende Zwitserse opdrachten zou worden toegepast — getuigde echter stellig niet van enige zakelijke toegankelijkheid.

De onbewapende toestellen, die slechts van de allernoodzakelijkste apparatuur waren voorzien — zelfs de radiotoestellen ontbraken — zouden op het vliegveld van Augsburg aan de Zwitserse vlie-

gers worden overgedragen. Die vliegers waren door de Duitsers wel in de gelegenheid gesteld zich enigszins met hun nieuwe toestellen vertrouwd te maken, maar door de beschreven handicap was de luchtroute naar de Zwitserse vliegvelden niet van gevaren ontbloot. Ernstige ongelukken deden zich echter nooit voor. De eerste 10 toestellen waren van het type Me-109C. Die klasse was nog uitgerust met de vrij zwakke Junkers-Junomotor van 850 pk. Na de jaarwisseling van 1938/39 bevonden de 10 jagers zich alle op Zwitserse bodem. De toestellen van de opdrachten II en III voor resp. 30 en 50 stuks waren van het type Me-109E1, uitgerust met de veel sterkere Daimler-Benzmotor van 1100 pk, die bovendien een hogere snelheid garandeerde. De aflevering van de 30 toestellen vond plaats tussen medio april en medio juli 1939; die van de 50 toestellen werd uitgevoerd in de periode oktober 1939-april 1940. Het aanbrenge van de gecompliceerde bewapening, benevens het inbouwen van radio en andere nog ontbrekende apparatuur werd door de technisch zo knappe Zwitsers moeiteloos volbracht.

Inmiddels was op 9 november 1939 het eerste toestel van de, in Zwitserland in licentie gebouwde, Franse Morane-Saulnier-jagers van het type MS-406 eveneens aan de luchtstrijdkrachten toegevoegd. Deze jagers, met een motor van 1000 pk, werden vervaardigd onder de aanduiding Mo-3800 resp. Mo-3801. Hoewel die Franse jagers moeilijk konden worden vergeleken met de superieure Me-109, vlogen de Zwitsers graag met de Mo-3801.

Bij het begin van het Duitse offensief in het Westen, op 10 mei 1940, had het Zwitserse opperbevel de beschikking over ten minste een dozijn escadrilles, elk samengesteld uit 9 à 11 moderne jagers, die bovendien met goed geoefende piloten waren bemand. Zeer spoedig zou overduidelijk blijken dat het aanschaffen van het moderne materieel, benevens de opleiding-op-niveau van het personeel, geen overbodige luxe waren geweest.

Een uiterst gevaarlijke zijsprong

Tijdens de kortstondige vooroorlogse periode waarin de Zwitserse veiligheidsproblemen grondig werden bestudeerd, ontstond geheel onverwacht een mogelijkheid die een eventuele andere

weg aanwees. Bij het ontstaan daarvan ging men overigens niet lichtvaardig te werk. Het begon tijdens de Zwitserse zomer manoeuvres van 1937, bijgewoond door een groot aantal buitenlandse waarnemers. Daartoe behoorde ook, en wel in zijn functie van lid van de „Conseil supérieur de la défense nationale”, de befaamde Franse maarschalk Philippe Pétain (1856-1951). Deze Fransman, die de Zwitsers een warm hart toedroeg, stak zijn waardering over de getoonde activiteiten niet onder stoelen of banken. Enkele malen wisselde hij uitvoerig van gedachten met kolonel Henri Guisan, die toen als bevelhebber van het Zwitserse Eerste Legerkorps fungeerde. Na zijn terugkeer in Parijs stelde Pétain de generaals Gamelin en Georges uitvoerig op de hoogte van zijn bevindingen. Prompt ontving Guisan een uitnodiging voor het bijwonen van de Franse herfstmanoeuvres, waarbij hij vooral generaal Georges goed leerde kennen. In de zomer van 1938 bracht Georges een privébezoek aan Guisan, die hem in zijn mooie villa in het vlak bij Lausanne gelegen stadje Pully verwelkomde. Kort daarna bracht Guisan een oriëntatiebezoek aan de zuidelijke flank van de Maginotlinie; als zijn begeleiders traden op de Franse generaal Héring en kolonel Jean de Latre de Tassigny, die later in de Tweede Wereldoorlog nog de nodige lauweren zou oogsten.

Al tijdens de Sudetencrisis (herfst 1938) achtte Guisan het sluiten van een geheime Frans-Zwitserse militaire conventie zonder meer opportuun. Men beoogde een conventie van defensieve aard, die pas na een eventueel Zwitsers verzoek om militaire hulp in werking zou treden. Jammer genoeg, maar wel vanzelfsprekend, werden aan beide kanten te veel belanghebbenden bij een en ander betrokken. Behalve Guisan waren dat bij de Zwitsers onder anderen: het hoofd van de militaire inlichtingendienst kolonel Roger Masson, kolonel Petitpierre, majoor Gonard, reserve-majoor Barbey en vanzelfsprekend de minister van oorlog Rudolf Minger. Gonard, die ook de Franse Hogere Krijgsschool met succes had doorlopen en uitgesproken pro-Frans was, zou later als luitenant-kolonel resp. kolonel tot Guisans naaste medewerkers behoren. Ook Barbey, die voor de Tweede Wereldoorlog als schrijver langdurig in Parijs verbleef, waar hij over vele en goede relaties beschikte, zou later eveneens aan de kleine maar uitgelezen staf van Guisan worden toegevoegd.

Bij de Fransen werd veel overgelaten aan de activiteiten van de scherpzinnige inlichtingenofficier luitenant-kolonel Garteiser. In gezelschap van een van zijn naaste medewerkers bezocht deze op 1 sept. 1939 Zwitserland voor het voeren van besprekingen met Guisan, Barbey en Gonard. Achteraf gezien wekt het toch bevreemding dat na de maand september de Zwitsers de contacten met de Fransen aanhielden. De laatsten hadden in deze eerste oorlogsmaand volledig gefaald, hetgeen de Duitse overwinning op de Polen aanzienlijk vergemakkelijkte. Ook Guisan was terdege ervan op de hoogte dat de Duitsers aan de Siegfriedlinie slechts beschikten over 33 divisies, waarvan er maximaal 11 inzetbaar waren. In het begin van september 1939 beschikte het Franse opperbevel over 57 complete infanteriedivisies benevens 5 cavaleriedivisies, waaronder een pantserdivisie en twee gemotoriseerde divisies. Door het uitblijven van een serieuze Franse actie gooide Parijs Warschau voor de wolven, en bovendien werd het eigen zelfvertrouwen onherstelbaar geschaad.

Ondanks alles werden de besprekingen voortgezet. Barbey, die voor de Zwitsers als de belangrijkste verbindingsman fungeerde, werd eind september door Gamelin in diens hoofdkwartier te Vincennes ontvangen. Nog voor de jaarwisseling van 1939/40 werd uiteindelijk overeenstemming bereikt. Guisan aanvaardde de Zwitserse verantwoordelijkheid, en Georges stond borg voor die van Frankrijk. Hoewel generaal Georges in feite wel onder het opperbevel van generaal Gamelin ressorteerde, beschikte hij in zijn sector in Oost-Frankrijk over speciale volmachten, die zijn autoriteit een vrijwel autonome status verleenden. Het behoorde tot zijn bevoegdheden, uit te maken welke troepen de Zwitsers eventueel steun zouden verlenen.

Men was het volkomen eens over de volgende, belangrijke punten. Na ontvangst van het Zwitserse verzoek om militaire bijstand zouden de Fransen actief worden betrokken bij de verdediging van Bazel. De bruggen van die stad lagen overigens al onder het permanente vuurbereik van twee Franse batterijen 24 cm-geschut. Na het eventueel tot stand komen van het Frans-Zwitserse bondgenootschap zou Guisan als lid van de geallieerde opperste oorlogsraad worden opgenomen. Tevens zouden enkele Zwitserse militaire vliegvelden

voor het gebruik door Franse escadrilles jachtvliegtuigen worden opengesteld.

Derhalve werd in de herfst van 1939 door de Franse luchtmachtattaché in Bern, majoor Thiébaud, met assistentie van enkele Zwitserse officieren, naarstig gezocht naar de daarvoor in aanmerking komende vliegvelden. In het sluitstuk van de Frans-Zwitserse overeenkomst werd vastgelegd, dat de partners zich tot geheimhouding verplichtten.

De Duitse gezant in Bern, Köcher, informeerde echter zowel in maart als in april 1940 naar de voortdurend de ronde doende geruchten over een Frans-Zwitserse militaire samenwerking. Bij monde van het regeringslid Pilot-Golaz, die uit pragmatische overwegingen eerder pro-Duits dan pro-geallieerd was, verwees de Zwitserse regering die geruchten naar het rijk der fabelen. Overigens waren de Zwitsers wel zo slim geweest, majoor Berli te belasten met een onderzoek naar de eventuele mogelijkheden voor een eventuele Duits-Zwitserse militaire samenwerking. Zo bleef het probleem ten aanzien van de neutraliteit — zij het dan in theorie — enigszins in evenwicht.

Inmiddels waren de Zwitserse officieren, die de eventuele aansluiting bij de Franse troepen tot stand zouden moeten brengen, al geruime tijd geselecteerd. Zij kwamen op 11 mei 1940 voor het eerst bijeen. Enkele weken daarvoor waren de Zwitsers zo verstandig geweest alle documenten over deze explosieve aangelegenheid zo veilig mogelijk weg te bergen. Verder had de omvang van het op gang gebrachte Duitse offensief in het Westen de machthebbers in Bern uitermate geschokt en prompt kreeg generaal Guisan toestemming met spoed nog enkele lichten onder de wapenen te roepen.

Op 15 mei 1940 gebeurde er echter iets dat fataal had kunnen aflopen. De dag tevoren circuleerden in Franse militaire kringen geruchten, dat Duitse troepen naar Bazel oprukten of op het punt stonden dat te doen. Ook generaal Georges hechte geloof aan deze canard en dat leidde tot de aankomst bij het Zwitserse grensplaatsje Lucelles van een Franse gemotoriseerde verkenningseenheid, waarvan de leden zich als kwartiermakers manifesteerden (15 mei, 4 uur v.m.). De Zwitserse commandant ter plaatse, die door zijn feitenkennis de gebeurtenissen goed kon overzien en bovendien het hoofd koel hield, nam onmiddellijk

contact op met zijn superieuren. Prompt werd de Fransen duidelijk gemaakt, dat indien zij het Zwitserse grondgebied niet direct zouden verlaten, geweld niet zou worden geschuwd. De Fransen kozen eieren voor hun geld en haastten zich het Zwitserse grondgebied te ontruimen.

Dat pijnlijke incident werd echter spoedig vergeeten want ook voor de Zwitsers zou de maand juni uitermate enerverend verlopen. Tussen 1 en 9 juni vonden boven het Zwitserse grondgebied enkele malen Duits-Zwitserse luchtgevechten plaats. Hoewel de Zwitserse piloten voorzichtig opereerden, want zij trachtten ten minste 5 km binnen de eigen grenzen te blijven, werden aan beide zijden persoonlijke en materiële verliezen geleden. De Zwitserse vliegers, in het bijzonder die in de door de Duitsers geleverde jagers, beten fel van zich af. Intussen vond in Parijs op 6 juni nog een ontmoeting plaats van Gamelins opvolger generaal Weygand met Barbey. Aangezien de Zwitsers de Franse catastrofe zagen aankomen, kon Barbey niet veel meer doen dan nogmaals het accent leggen op de geheimhouding.

Voor de statistiek mag nog worden vermeld dat in het tijdsbestek van eind augustus 1939 tot medio juni 1940 Franse en Zwitserse militaire prominenten 28 keer van gedachten wisselden.

De Franse ineenstorting

Nadat op 10 juni een begin werd gemaakt met het overplaatsen van het Franse Grote Hoofdkwartier van Vincennes naar elders, werd op 13 juni Parijs zonder slag of stoot aan de Duitsers overgeleverd. Op 16 juni besloot ook Georges zijn hoofdkwartier naar veiliger oorden te verplaatsen. Duitse pantserenheden werden al op 17 juni aan de Frans-Zwitserse grens waargenomen. Op 19 juni internerden de Zwitsers het Franse 45e Legerkorps, dat door generaal Daille werd aangevoerd. Dat korps omvatte twee kleine Poolse divisies, een Franse divisie infanterie en een brigade Spahi's: 42.000 man, 6000 paarden en 2000 voertuigen. De Duits-Franse en de Frans-Italiaanse wapenstilstandovereenkomsten werden op 22 resp. 24 juni 1940 ondertekend.

Nog voor het einde van juni zetten de Zwitsers de door hen geïnterneerde en inmiddels gedemonteerde Duitse vliegtuigen benevens 17 personeels-

leden van de Luftwaffe op de trein naar Duitsland. De geïmproviseerde, en derhalve nog zwakke, Zwitserse verdedigingslinie van Bazel/Gempen naar de grens van Liechtenstein — een goed bedoelde poging tot verlenging van de Maginotlinie — die onder de bezielende leiding van Guisan uit de grond was gestampt, had geen enkele waarde meer.

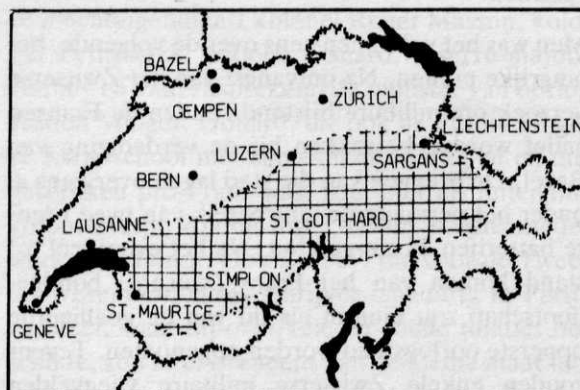
Aangezien het oorlogsgeweld in de buurt van de Zwitserse grens voorlopig was verstomd, zou Bern nu noodgedwongen wel tot troepenvermindering moeten overgaan. Het op de been houden van een troepenmacht op oorlogsterkte zou immers Berlijn onnodig prikkelen. Hoewel Guisan bitter weinig voelde voor een forse demobilisatie, handelde de opperbevelhebber uiteraard geheel overeenkomstig de door zijn regering verstrekte richtlijnen. De sterkte van bijna 450.000 man, die in mei/juni 1940 was bereikt, zou in de loop van augustus al tot 145.000 man worden teruggebracht. Het tekort aan mankracht stelde de Zwitserse legerleiding uiteraard voor grote problemen.

Het nationale bolwerk

Guisan versaaude echter niet, want zijn, aan de toestand van dit tijdstip aangepaste, nieuwe plannen voor de landsverdediging waren al vrijwel afgerond. Door middel van een op 25 juli 1940 gedateerde legerorder zette Guisan, met instemming van de regering, de Zwitserse verdedigingsdrang nog eens duidelijk uiteen.

Na het voeren van vele en tevens uiterst moeizame besprekingen wist Guisan in de loop van augustus ten slotte het regeringsfiat te verkrijgen om, conform zijn plannen, van het Alpengebied een natio-

Het nationale bolwerk

naal bolwerk te maken. Dat daarbij de zich van nature daartoe lenende terreinstgesteldheid een voorname rol zou spelen, behoeft geen betoog. Guisan gaf zijn technici terstond opdracht met bewakende spoed te beginnen aan de praktische verwezenlijking van zijn ambitieuze plannen. De uitgesproken moderne fortificaties zouden onder meer bestaan uit een aanzienlijk aantal pantserkoepels, waarvan er 50 met 12 cm-geschut, 90 met 7,5 cm-veldgeschut en 180 met zware mitrailleurs zouden worden uitgerust. Het systeem van ondergrondse verbindingen zou veelvuldig worden toegepast. Ondergronds werden aangelegd: bomvrije commandoposten, veldhospitelen, opslagruimten voor levensmiddelen en munitie, een goede energievoorziening, een bijna niet uit te schakelen luchtversingsinstallatie, ruim voldoende waterreservoirs, enz. De aanleg van het geheel zou twee jaar in beslag nemen. Ter bevrediging van de te verwachten Duitse nieuwsgierigheid had men al een behoorlijk aantal geloofwaardige uitvluchten weten te verzinnen.

Aanvankelijk waren de totale kosten voor de aanleg van het „Reduit Suisse” begroot op ruim een miljard Zwitserse francs, een voor die tijd uitzonderlijk hoog bedrag. Het zou de Zwitsers nog méér kosten, maar zij zouden er nooit spijt van krijgen. Het project bracht immers het hoogst denkbare rendement op. Vanaf het begin van de aanleg werden Guisan en zijn medewerkers volledig door minister Minger gedekt. Na Mingers aftreden op 27 december 1941 volgde zijn opvolger, Karl Kobelt, dezelfde lijn; het gigantische werk vertoonde immers al de eerste tekenen van de naderende voltooiing.

La Charité-sur-Loire . . .

Terug naar 1940, het jaar waarin dit — al in 1051 gestichte — schilderachtig gelegen plaatsje nauwelijks 5000 inwoners telde. Als een direct gevolg van de reeds eerder vermelde ontruiming van de Franse hoofdkwartieren, die soms een chaotisch beeld vertoonden, werden bij het station van La Charité-sur-Loire enkele Franse spoorwegwagons onbeheerd achtergelaten. Die trokken op 19 juni 1940 de aandacht van een Duitse verkennings-eenheid. In een van de wagens trof men een aantal koffers aan, stuk voor stuk vol met documenten,

die allemaal als „zeer geheim” en/of „vertrouwelijk” waren gekenmerkt. Kort daarna werd op het „Reichssicherheitshauptamt” (RSHA) in Berlijn begonnen met het onderzoek van die documenten, en alras stuitte men op het complete dossier met betrekking tot de Frans-Zwitserse geheime militaire conventie, inclusief de door Guisan ondertekende bescheiden: het zwaard van Damocles, dat geruime tijd boven de Zwitserse onafhankelijkheid zou blijven hangen. Maar pas in januari 1942 zou kolonel Masson van die zorgwekkende situatie vernemen. Nieuws bij Masson kwam uiteraard ook Guisan ter ore. De laatste kon alleen maar hopen dat Duitse reacties voorlopig nog zouden uitblijven. In verband met die visie werd het maar al te begrijpelijk, dat elke aan de bouw van het Reduit bestede dag inderdaad van uitzonderlijke betekenis was!

Toen Guisan in juli 1942 zijn strijdmacht, die in oktober 1941 totaal 130.000 man telde, tot slechts 70.000 man moest terugbrengen, protesteerde hij nauwelijks. Alleen zijn naaste medewerkers werden geconfronteerd met zijn intense verbetering.

Schellenberg valt aan

Door een bliksemcarrière had de SS-Brigadeführer dr. Walter Schellenberg (1910-1954) dankbaar geprofiteerd van de mogelijkheden die het Derde Rijk schrandere opportunisten kon bieden. Weliswaar was deze jonge jurist een „Märzveilchen” — zo werd in Duitsland iedereen aangeduid, die pas na de verkiezingen van maart 1933 tot de nationaal-socialisten was toegetreden — maar zijn functie bij het RSHA van hoofd SS-inlichtingendienst, sector buitenland, maakte hem onaanastbaar. Dank zij zijn eigen informanten was hij goed op de hoogte van het doen en laten van de vele binnen- en buitenlandse inlichtingendiensten op het grondgebied van de Zwitserse Confederatie. Schellenberg, die ongetwijfeld een tegenstander van formaat was, vatte medio 1942 het plan op met kolonel Masson de degens te kruisen.

Behalve de dienst van Masson, beschikten de Zwitsers tevens over de semi-officiële dienst van reserve-majoor Max Haussamann, die reeds geruime tijd voor de oorlog met zijn „Büro Ha” goede internationale contacten had weten te leggen. ▷

Sinds de herfst van 1939 werkten beide diensten nauw samen, waarbij Haussamann het bezit van zijn bijzondere gave voor het oplossen van gecompliceerde vraagstukken ruimschoots kon benutten.

Evenals de leden van de Duitse diensten (Abwehr, Gestapo en Sicherheitsdienst), zouden gedurende het verloop van de oorlog ook de leden van de Britse Intelligence Service grote energie ontplooiën. Ook de Russen lieten zich niet onbetuigd. De leden van hun geheime dienst slaagden spoedig in hun opzet goede draden te spinnen naar de diverse centra, zoals Bern, Genève en Luzern. Daarbij onderscheidde zich vooral de Hongaar Alexander Radolfi; de Engelsman Alexander Foote ontpopte zich als een uitstekend „pianist” (geheime-zendermarconist). En verder waren in Zwitserland bovendien nog aanwezig de vertegenwoordigers van de inlichtingendiensten van o.a.: Vrij Frankrijk (De Gaulle), Vichy-Frankrijk (Pétain), China, Japan, Italië en het Vaticaan, benevens die van sommige geallieerde regeringen-in-ballingschap. Vooral de Tsjechen weerden zich bijzonder goed; hun kolonel Sedlaček werd algemeen als een betrouwbare verbindingsman gewaardeerd.

Vanuit zijn „ivoren toren”, de uitgeverij Vita-Nova te Luzern, stak echter de Duitse emigrant dr. Rudolf Rössler (1897-1954) ver boven iedereen uit. Rössler kon immers bogen op het regelmatig verkrijgen van het belangrijkste en laatste nieuws uit het Oberkommando der Wehrmacht (OKW), nieuws dat in de eerste plaats voor de Russen even onontbeerlijk was als het dagelijkse brood. Rössler maakte echter aan zijn afnemers nimmer zijn bronnen bekend, hetgeen hij overigens de gegadigden ook tevoren meedeelde. Voor de Russen was dat een onverteerbare zaak, die zij echter noodgedwongen toch hebben moeten aangaan. Zijn samenwerking met de Zwitserse diensten was ontstaan door Rösslers vertrouwen in de Zwitserse journalist Xavier Schnieper, een van de beste medewerkers van het „Büro Ha”.

Ook Schellenberg die inderdaad veel vermoedde, zou er nooit achter komen, welke officieren tot de lekken van het OKW behoorden. Door toedoen van de SS-Sturmbannführer (majoor) Eggen, die in Zwitserland over talrijke (vooroorlogse) zakelijke relaties beschikte, kreeg Schellenberg de gelegenheid zich met Masson in verbinding te stel-

Dr. Walter Schellenberg

len. Dat resulteerde in een, door Guisan goedgekeurd, bezoek van Masson aan Duitsland. De daarvoor vastgestelde datum was 8 september 1942, de plaats van samenkomst was Waldshut. Aldaar wierp Schellenberg zich op als een innemend gastheer; tevens voldeed hij moeiteloos aan enkele door Masson gedane verzoeken, aangelegenheden die stuk voor stuk voor Zwitserland van belang waren. Na zijn terugkomst op het hoofdkwartier van generaal Guisan, rapporteerde Masson in extenso al het besprokene. Hij vertelde Guisan ook dat hij beslist nog niet kon zeggen wat Schellenberg nu precies in zijn schild voerde. Over diens verzuchting, dat hij zo graag een paar vredige dagen in het neutrale Zwitserland zou willen doorbrengen, werd uitvoerig van gedachten gewisseld. Een geaccepteerde uitnodiging vraagt nu eenmaal om een tegenprestatie. Derhalve bestond de volgende fase inderdaad uit een bezoek van Schellenberg. Het werd een lang weekeinde (vrijdag 16 t/m zondag 18 oktober 1942). In Ermatingen in het kasteel Wolfsburg, behandelden Masson en Schellenberg, beiden vergezeld door enkele naaste medewerkers, een aantal uiterst belangrijke onderwerpen. De spijsen en dranken waren subliem, de sfeer was ontspannen en harde woorden bleven uit.

Ondanks al deze prettige zaken beseftte Masson volkomen dat zijn land onder zware Duitse politieke druk was komen te staan. Duidelijk had Schellenberg laten doorschemeren, dat hij de enige man was die Zwitserland van die druk zou kunnen verlossen. Tevens had hij, zij het dan keurig geformuleerd, te kennen gegeven dat hij een persoonlijke ontmoeting met Guisan ten zeerste op prijs zou stellen. De generaal besloot evenwel het verzoek voorlopig naast zich neer te leggen. Hij

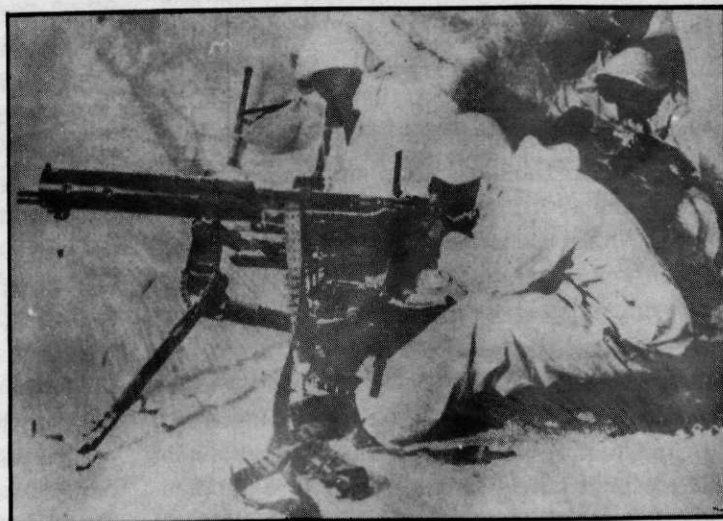
meende zich dat te kunnen veroorloven, aangezien zijn vertrouwen in de eigen verdedigingsmogelijkheden aanzienlijk was gestegen. Sinds korte tijd waren de werkzaamheden aan het Reduit beëindigd en was het Alpenbolwerk een feit. De bezetting ervan was permanent en voltallig aanwezig. Dat laatste was een gevolg van de opvoering van de strijdkrachten tot 100.000 man, welk aantal door de general Guisan overigens als het absolute minimum werd beschouwd. Daarbij was het een uitgemaakte zaak dat de Duitsers slechts waren gebaat bij de bezetting van een geheel intact Zwitserland. Het bezit van een land met opgeblazen tunnels, vernielde Alpenwegen en een ontmantelde industrie zou immers alleen maar nadelen opleveren.

Voorts stak het gegeven, dat nu ook de Amerikanen in de Zwitserse arena activiteiten gingen ontplooiën, Guisan een hart onder de riem. Bij vriend en vijand was bekend dat sinds 1 november 1942 de Amerikaanse diplomatieke vertegenwoordiging in Zwitserland was versterkt met de deskundige Allen W. Dulles. Als standplaats werd hem Zürich aangewezen, aangezien zijn officiële functie op het consulaire vlak lag. Dulles, die later als directeur van de Central Intelligence Agency (CIA) algemene bekendheid zou verwerven, was in feite — zoals alle ingewijden reeds lang wisten — een van de belangrijkste medewerkers van het Office of Strategic Services (OSS). Zijn naaste medewerker was de Amerikaan van Duitse afkomst Gero von Gaevernitz. Deze bekwame Europakenner onderhield nauwe banden met het

„Büro Ha”, benevens contacten met figuren als de Duitse samenzweerder dr. Hans Gisevius.

Inmiddels had Schellenberg weer eens een val opgezet. Via de invloedrijke Himmler werd op de agenda van het OKW voor de zoveelste keer de bezetting van Zwitserland geplaatst. Op dat tijdstip had men bij het OKW belangrijker zorgen dan het Zwitserse probleem, maar alleen al bij het horen van het woord Zwitserland zouden toch enkelen de oren spitsen. En . . . als er inderdaad op het OKW verraders zaten, zou automatisch ook Masson worden ingelicht. Bovendien zou zo nu en dan een troepenbeweging aan de Zwitserse grens de gefingeerde bedreiging perfect afronden.

Inmiddels was echter Guisan langzamerhand zo ver, dat hij een ontmoeting met Schellenberg niet meer uit de weg ging. De bespreking werd gepland op 3 maart 1943, als plaats van ontmoeting kozen Guisan en Masson het hotel „Bären” in het bij Bern gelegen plaatsje Biglen. Tijdens de geanimeerde gesprekken maakte Masson onbewust een fout. Hij bracht onder Schellenbergs aandacht dat naar zijn mening de Duits-Zwitserse betrekkingen negatief werden beïnvloed door de permanente Duitse militaire druk. Schellenberg, die overigens een en ander had verwacht, wist nu precies wat hij wenste te weten. Hij gaf Masson de verzekering dat hij alles eraan zou doen om de onaangename situatie uit de wereld te helpen. Kort daarop liet hij zijn paladijn Eggen aan Masson meedelen, dat het Derde Rijk geen belangstelling meer koesterde voor een gewelddadige overheersing van de Confederatie. Na de Duitse catastrofe in Stalingrad was Schellenberg namelijk tot de conclusie

Reduit, winter 1942/43

gekomen dat een totale Duitse nederlaag niet meer tot de onmogelijkheden behoorde. Hij wenste Zwitserland uitsluitend te gebruiken voor het uitsteken van zijn voelhoorns naar de geallieerden. Reeds in maart 1943 werden besprekingen gevoerd tussen von Gaevernitz en de SS-Oberführer (kolonel) prins Max-Egon von Hohenlohe. Deze laatste ontwikkelingen hadden voor Zwitserland een wat gunstiger klimaat teweeggebracht; overigens nog bevorderd door een gebeurtenis, die tevoren al had plaatsgevonden. Ter voorkoming van een eventueel Duits ingrijpen, waarvan het patent bij Skorzeni berustte, ondernamen de Zwitsers een (uiterst beperkte) actie tegen het Russische netwerk: de uitschakeling van de zender van de Engelsman Foote. In de wetenschap dat zij daardoor hun eigen bronnen geen schade berokkend, hadden zij toch blijk gegeven van hun goede wil. Bern had van Schellenberg vrijwel niets meer te duchten, maar de angst voor de agressiviteit van het Derde Rijk zou tot en met april 1945 blijven bestaan.

De geallieerde landingen in Zuid-Italië en de Italiaanse capitulatie van 9 september 1943 waren voor generaal Guisan aanleiding genoeg, zijn regering opnieuw toestemming te vragen voor een aanzienlijke troepenuitbreiding. Met succes, want op 15 september vond een hermobilisatie plaats. Hoewel het oorlogsgeweld zich nog ver van de Zwitserse grenzen afspeelde, was voorkomen altijd beter dan genezen. De geallieerde opmars geschiedde, vooral tot grote ergernis van de Russen, uiterst langzaam en zou zich — althans voorlopig — beperken tot het zuidelijkste deel van de Italiaanse laars. Terecht werd die opmars in de volksmond „het millimeteroffensief” genoemd. De jaarwisseling van 1943/44 vertoonde duidelijk het volgende beeld: aan vrijwel het gehele Oostfront zetten de Russen hun opmars naar het Westen met grote kracht voort, terwijl in Italië de westelijke geallieerden slechts summiere terreinwinst wisten te boeken.

Het einde van de Duitse utopie (1944)

In april 1944 werden de Duitse betrekkingen met de Confederatie nog een keer uiterst gespannen. Die toestand werd veroorzaakt door de noodlanding op het bij Zürich gelegen militaire vliegveld

Dübendorf van een Duitse Messerschmitt-nachtjager van het type Me-110G4 met het kenteken C9+EN, op 28 april. Deze tweemotorige (2×1475 pk) jager beschikte over ultramoderne radarzoekapparatuur. De Duitsers brachten Bern in grote verlegenheid door onmiddellijke teruggave te eisen, een voor de geallieerden onverteerbare zaak. Na vrij lang geharrewar droegen de Zwitsers een spitsvondige oplossing aan, nl. de vernietiging ter plaatse van het omstreden toestel. Die oplossing was zowel voor de Duitsers (lees Schellenberg) als de geallieerden aanvaardbaar. Aan de reeds eerder genoemde SS-Sturmbannführer Eggen werd op 14 mei een Duitse volmacht afgegeven. De verbranding vond plaats op 17 mei 1944 om 10 uur n.m. De Zwitsers hadden tevens ervoor gezorgd dat, op een voor de Duitsers onzichtbare plaats, een geallieerde waarnemer goed kon gadeslaan hoe alles precies in zijn werk ging. Om de geallieerden te bewijzen dat zij over ruim voldoende vliegtuigen beschikten (terwijl zij in feite geen toestel konden missen) leverden de Duitsers de reeds lang tevoren door de Zwitsers bestelde 12 jagers van het type Me-109G6 op 28 mei 1944 eindelijk af.

De geallieerde bezetting van Rome, die pas op 4 juni 1944 plaatsvond, raakte snel in het vergetboek. Het veel belangrijkere gebeuren van de succesvolle geallieerde landingen in Normandië op 6 juni eiste vanzelfsprekend de algemene aandacht volledig op. Op 11 juni werd in Bern weer een hermobilisatie afgekondigd.

Ook de tweede geallieerde invasie, namelijk die in Zuid-Frankrijk van 15 augustus, werd succesvol uitgevoerd. Voor de Duitse machtspositie in het Westen was het einde nabij. Nu dit zou worden bereikt, mocht worden vastgesteld dat de strijd van de „Maquis” wel degelijk zin had gehad. Aangezien de Franse verzetsstrijders in de nieuwe situatie over veel meer armslag beschikten, denkt men onwillekeurig aan Vichy, de stad van waaruit het onbezette Frankrijk werd geregeerd. Na de geallieerde landingen in Noord-Afrika, van 8 november 1942, werd op 11 november het onbezette Frankrijk door de Duitsers onder de voet gelopen. De leden van de Vichy-regering werd echter toegestaan, hun armzalige marionettenbestaan nog verder voort te zetten. Bovendien was tijdens de periode van november 1942 tot augustus 1944 nog een aantal van de in Vichy geaccrediteerde diplo-

maten op zijn post gebleven; van hen waren de Zwitserse gezant Walter Stucki en de pauselijke nuntius vrijwel de enige figuren van betekenis.

In het van geruchten gonzende Vichy van augustus 1944 hield Stucki het hoofd koel. Hoewel hij zich dat vanwege zijn diplomatieke onschendbaarheid gemakkelijk kon veroorloven, vertoonde zijn energie nauwelijks grenzen. Zijn goed bedoelde pogingen om het lot van Pétain te verzachten leden schipbreuk. De voormalige „held van Verdun”, die zich gedurende de laatste jaren voornamelijk aarzelend had opgesteld, werd door een SS-commando gevangelijk naar Duitsland overgebracht. Stucki's pogingen om Vichy een bloedbad te besparen, slaagden echter volkomen. Ingevolge de door hem uitgeoefende druk geschiedde de Duitse aftocht uit Vichy ordelijk en snel, en ging evenmin gepaard met de voor de Duitsers zo gebruikelijke vernielingen en onverantwoordelijke schietpartijen. Na advies bij Stucki te hebben ingewonnen, gingen op 26 augustus 1944 eenheden van de „Forces Françaises de l'Intérieur (FFI) over tot bezetting van de stad; een vreedzame aangelegenheid. Na door de Gaullistische machthebbers onder dankbetuigingen te zijn bedolven aanvaardde Stucki de reis naar de Zwitserse grens.

Kort daarna slaakten in Bern velen een zucht van verlichting, want op 12 september 1944 hadden de eerste geallieerde eenheden de Frans-Zwitserse grens gebreikt.

Bern behoefde echter niet alleen op Stucki trots te zijn, want ook de Zwitserse consul-generaal in Boedapest, Charles Lutz, kwam daarvoor zeker in aanmerking. In de Hongaarse hoofdstad trad Lutz op als de vertrouwdste medewerker van de befaamde Raoul Wallenberg, de Zweedse consul-generaal in Boedapest. Voortdurend ondernamen Wallenberg en Lutz energieke pogingen om de sinds april in Hongarije opererende SS-Oberführer Eichmann bij de uitvoering van zijn sinistere plannen te dwarsbomen. Vooral in de tweede helft van 1944 slaagde de Zweeds-Zwitserse combinatie in haar opzet en bespaarde derhalve tienduizenden Hongaarse Joden de deportatie naar de vernietigingskampen.

Verder trachtten veel buitenlanders in de gezonde Zwitserse berglucht meer inzicht inzake de werkelijke internationale machtsverhoudingen op te doen. Onder hen bevonden zich ook Finnen en Roemenen. Onder het mom van gezondheidsre-

denen bezocht de Finse opperbevelhebber, maarschalk Mannerheim, de Confederatie in gezelschap van enkele medewerkers. Over de internationale situatie verkreeg hij een beter inzicht, en van Amerikaanse zijde werden hem de nodige suggesties toegespeeld inzake de Russische wensen ten opzichte van hun toekomstige betrekkingen met Finland. Het was dus niet alleen een gevolg van de politieke druk van Stockholm, dat de Finse regering besloot, Moskou om een wapenstilstand te verzoeken. Op 19 september 1944 willigde Moskou het Finse verzoek in. Even tevoren, op 23 augustus, hadden de Roemenen hun volte-face ten opzichte van de Sovjet-Unie al uitgevoerd. Slechts weinigen waren op de hoogte van het feit, dat de Roemeense overgave al in april 1944 op Zwitsers grondgebied was bekostigd.

Nog voor het einde van 1944 zag het er in Zwitserland naar uit dat regering en opperbevel bijna van hun zorgen waren verlost. Nog even dreigde het op 16 december begonnen Duitse Ardennenoffensief roet in het eten te doen, maar nog voor de jaarwisseling begreep iedere deskundige, dat het aanvankelijk succesvolle Duitse offensief op zijn laatste benen liep.

Achtten de civiele autoriteiten in Bern zich inderdaad van zorgen bevrijd, voor Guisan en de zijnen bleven echter toch twee zorgen over: achter de Siegfriedlinie bevonden zich nog voldoende Duitse troepen, en in Noord-Italië stond nog een sterke Duitse legermacht. Die bestond uit 27 complete en goed uitgeruste divisies, aangevoerd door een opperbevel welks leden aan alles dachten behalve aan een nederlaag. Zou misschien het OKW nog met de gedachte spelen van een overrompeling van het Zwitserse Redit om van daaruit de strijd tegen de geallieerden te kunnen voortzetten? Geheel denkbeeldig was dat niet. Deze aangelegenheid, die ten nauwste samenhang met de economische, militaire en politieke toestanden in Noord-Italië, kreeg van alle betrokkenen volledige aandacht. Vanzelfsprekend beschikte het Zwitserse opperbevel ook over Italië-deskundigen, waarvan majoor Max Waibel de exponent bij uitstek was. Het was niet meer dan logisch, dat men van de diensten van deze schrandere officier gebruik wilde maken. Zijn gecompliceerde taak zou enigszins kunnen worden vereenvoudigd, want Waibel onderhield reeds geruime tijd goede contacten met de meeste leden van het „Büro Ha”,

met Dulles, met von Gaevernitz en vele anderen. Van vele kanten zou ernaar worden gestreefd door bemiddeling te voorkomen, dat nog meer mensen en goederen door onnodig oorlogsgeweld zouden worden gedood en verwoest. Vogels van velerlei pluimage zouden bij de golf van onderhandelingen worden betrokken. Tot hen die de eerste besprekingen voerden behoorden o.a.: majoor Waibel, von Gaevernitz, de Zwitserse professor Hussmann, en de vier Italianen kardinaal Schuster (aartsbisschop van Milaan), de Amerikaans gezinde bankier baron Parrilli, de verzetsleiders Marazza (advocaat) en generaal Cadorna.

Voor de Duitsers onderhandelde de SS-Oberführer Eugen Dolmann, een zeer aanvechtbare figuur die optrad namens SS-Obergruppenführer (luitenant-generaal) Karl Wolff. De eerste besprekingen werden gevoerd door kleine groepen, wier uiteindelijke doeleinden sterk uiteenliepen, en die op verschillende plaatsen werden gehouden. In een latere fase verschenen Dulles en Wolff op het toneel en in een nog latere fase de Amerikaanse generaal Lemnitzer en zijn Engelse collega Airey.

Aangezien deze episode in het artikel „Modern Italië - vallen en opstaan” (*Mil. Spect.* 151(1982) (10)443) uitgebreid is behandeld, kan in dit overzicht worden volstaan met de resultaten.

Als begindatum voor de algemene opstand tegen de Duitsers in Noord-Italië was door het „Comitato di Liberazione Nazionale” (CLN) 25 april 1945 vastgesteld. Wolff, die van alles wat zich afspeelde uitstekend op de hoogte was, besloot ten gunste van het CLN in te grijpen. Hij gaf de prominenten van de SS, de SD en de Gestapo bevelen, die aan duidelijkheid niets te wensen overlieten: de eenheden van het CLN mocht zelfs bij de eventuele bezetting van Milaan geen enkele tegenstand worden geboden. In het geallieerde hoofdkwartier te Caserta ondertekenden op 29 april 1945 om 3 uur n.m. Wolff en Dolmann de onvoorwaardelijke overgave van alle Duitse strijdkrachten in Noord-Italië. Hoewel dat document nooit door een gevolmachtigde van de Wehrmacht werd bekrachtigd, zouden alle Duitse onderdelen zich stipt houden aan het door de geallieerden vastgestelde tijdstip voor het staakt-het-vuren: 1 mei 1945 om 12 uur 's nachts. Ten zuiden van de Alpen was de strijd ten einde.

Fransen acties, Zwitserse dankbaarheid

Inmiddels was de strijd ten noordoosten van het Duits-Zwitserse grensgebied geheel overeenkomstig de wensen van generaal Guisan verlopen. Dat was te danken aan het snelle oprukken van het Franse Eerste Leger, aangevoerd door generaal De Lattre de Tassigny. Zijn leger, dat deel uitmaakte van de geallieerde invasiestrijdkrachten in Zuid-Frankrijk, had vooral na 15 augustus 1944 een indrukwekkende staat van dienst weten op te bouwen. Ten zuiden van Straatsburg wisten eenheden van het Eerste Leger op 31 maart en op 1 en 2 april 1945 succesvol de Rijn over te steken. Daarna vond op Duits gebied een snelle Franse opmars plaats, en voordat men dat verwachtte waren al eenheden van het Franse Eerste Leger op Oostenrijks gebied aan zuiveringsacties begonnen. In het aan de Rijn gelegen Zwitserse plaatsje Stein

Stein am Rhein,
18 mei 1945

waren op 18 mei 1945 generaal De Lattre de Tassigny en een aantal van zijn stafofficieren te gast bij de dankbare Zwitserse generaal Guisan. Indien enkele aanwezigen wellicht nog werden geplaagd door ietwat wrange gedachten ten aanzien van het nabije verleden, dan werd vanzelfsprekend gebruik gemaakt van de Latijnse levenswijsheid die zulke gedachten snel deed verdwijnen.

Tijdens de laatste oorlogsweken hadden nog velen getracht in Zwitserland een schuilplaats te verwerven. De poging van Mussolini mislukte, en de met een vliegtuig gearriveerde Grootmoefiti van Jeruzalem werd prompt teruggestuurd. Aan de grens van Zwitserland en Liechtenstein werd Laval de toegang geweigerd, maar maarschalk Pétain, die per auto via Zwitserland naar Frankrijk wenste te reizen, werd wel toegelaten, en door toedoen van Stucki mocht hij na zijn aankomst op 25 april zelfs nog een erewacht inspecteren.

Ten slotte

Hier mag zeker wel eens worden beklemtoond dat

de in het Zwitserse luchtruim herhaaldelijk voorgekomen activiteiten van militaire vliegtuigen van de belligerente mogendheden het Zwitserse opperbevel voor grote problemen hebben geplaatst, waarbij bovendien de beperkte omvang van de eigen middelen een rol speelde. De Zwitserse jagers en verkenners waren veelvuldig in de lucht, en de luchtafweer was goed voor haar taak berekend. Tijdens de periode eind april 1940 - 8 mei 1945 landden (in de meeste gevallen daartoe gedwongen) 252 buitenlandse militaire vliegtuigen op Zwitserse bodem. De meeste ervan werden prompt geïnterneerd. Bij die vliegtuigen ging het overigens om 1 Frans, 1 Hongaars, 4 Italiaanse, 9 Britse, 59 Duitse en 178 Amerikaanse toestellen.

In Bern kwam op 20 mei 1945 de Assemblée bijeen om generaal Guisan in de gelegenheid te stellen afstand te doen van de hem in 1939 verleende bevoegdheden. Guisan sprak zijn oprechte dank uit voor het in hem gestelde vertrouwen. De loftuifingen aan zijn adres waren niet van de lucht. Inmiddels was op 12 mei een begin gemaakt met

de demobilisatie, die werd voltooid op 20 augustus 1945. Dat was tevens de dag, waarop Guisan een streep zette onder zijn briljante militaire loopbaan. Ook in het buitenland werd Guisan door velen bewonderd en geëerd. Zelfs Churchill, die de Duitse hardnekkigheid maar al te goed kende, behoorde tot zijn bewonderaars. Guisan maakte vele reizen, waarbij hij onder meer Engeland, Frankrijk, Italië, Zweden en Noord-Afrika bezocht. In Stockholm werd hij benoemd tot erelid van de Zweedse KMA. Tijdens zijn bezoek aan het Vaticaan inspecteerde hij de Zwitserse pauselijke garde en in het Verenigd Koninkrijk ontvingen twee grote schepen zijn naam.

Na een periode van welverdiende rust overleed Guisan op 8 april 1960. In Lausanne brachten op 12 april onder groot militair ceremonieel — de regie berustte bij de commandant van het Eerste Legerkorps kolonel Gonard, een van Guisans vroegere naaste medewerkers — de Zwitsers één van hun beste zonen naar zijn laatste rustplaats.

Literatuur

- W. Stucki — *Von Pétain zur Vierten Republik, Vichy 1944*. Herbert Lang & Cie, Bern (1947).
W. Schellenberg — *Memoiren*. Verlag Politik und Wirtschaft, Keulen (1956).
J. Kimche — *Spying for peace. General Guisan and Swiss neutrality*. Weidenfeld & Nicolson, Londen (1961).
W. Rings — *Advokaten des Feindes*. Econ-Verlag, Wenen/Düsseldorf (1966).

- P. Accoce en P. Quet — *De oorlog werd in Zwitserland gewonnen*. Bruna, Utrecht (1967).
G. Perrault — *Het rode orkest*. In den Toren, Baarn (1969).
Y. Franck — *Une ombre sur la réputation de neutralité de la Suisse*. *Le Soir*, Brussel (1971) (29 mei).
H. R. Schmid — *Der General*. Ringier & Co, Zofingen, CH (1974).
J. Piekalkiewicz — *Schweiz, 39-45: Krieg in einem neutralen Land*. Motorbuch Verlag, Stuttgart (1978).

U bent lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap,

tevens actief dienend officier van KL of KLu, en u gaat de dienst verlaten?

Meldt u dat dan s.v.p. even aan de ledenadministratie (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk), dan wordt ervoor gezorgd dat u de Militaire Spectator blijft ontvangen!

drs. P. A. B. van Schagen

Fysisch en Elektronisch Laboratorium TNO, Den Haag

Computerwargames voor training en opleiding in de Koninklijke landmacht

Sinds de opkomst van de computer in de jaren '50 hebben op vele terreinen ingrijpende wijzigingen plaatsgevonden. Steeds vaker wordt de computer als hulpmiddel ingezet. Ook in de militaire wereld is die tendens waarneembaar. Zo is de Leopard-2-tank voorzien van een boordcomputer die vele functies voor de schutter uitvoert. Het instellen van de elevatie- en azimuthhoek van het kanon wordt bijvoorbeeld door de boordcomputer verzorgd. Daarbij wordt door de computer rekening gehouden met de afstand tot het doel, de snelheid en richting van de (bewegende) Leopard en met de windrichting en windsnelheid.

De computer is ook ingezet op het gebied van de (interactieve) gevechtssimulaties (wargames).^{*} Het gebruik van computerondersteunde gevechtssimulaties vond van 1960 tot 1980 voornamelijk plaats in laboratoria. Met het beschikbaar komen van snelle en gebruikersvriendelijke programma-tuur en apparatuur werd het mogelijk wargames als tactische simulator bij commandopostoefeningen op bijvoorbeeld bataljons- of brigadeniveau in te zetten. In het bijzonder heeft het door het Fysisch en Elektronisch Laboratorium TNO (FEL-TNO) ontwikkelde wargame Soltau de mogelijkheden tot dit soort toepassingen aangetoond.

Dit artikel beschrijft de geschiedenis, de huidige toepassingen en de verdere ontwikkeling van de computerondersteunde wargames in Nederland. Zulks wordt gedeeltelijk gedaan aan de hand van het momenteel bij het FEL beschikbare wargame Soltau.

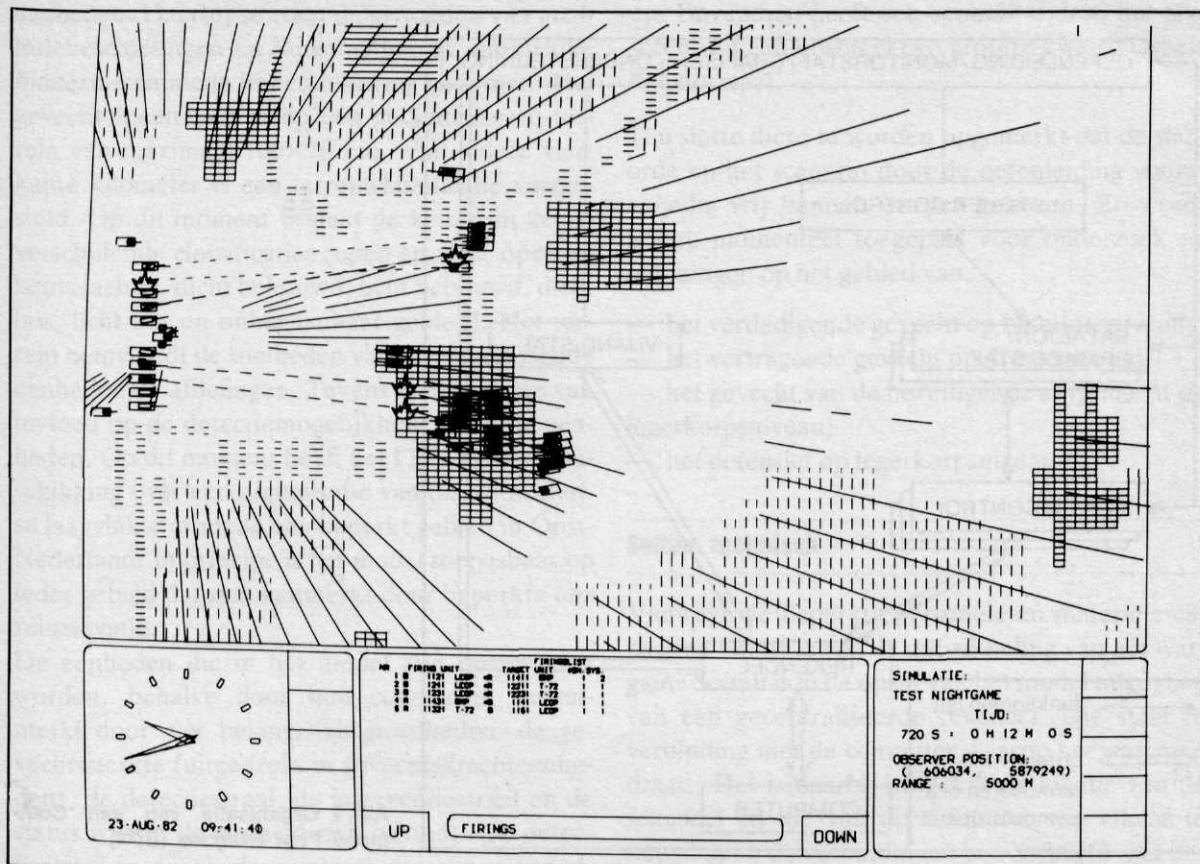
Geschiedenis

In de aanvang van de jaren '60 is een begin gemaakt met het ontwikkelen van gevechtssimulaties op computers. Met het beschikbaar komen van het door Scientific Control Systems Ltd. ont-

wikkelde model Einfall werd een eerste stap gezet op de weg naar computerondersteunde gevechtssimulaties. Dat model is in 1968 door het toenmalige Fysisch Laboratorium TNO (nu Fysisch en Elektronisch Laboratorium TNO) overgenomen en aangepast aan de specifiek Nederlandse wensen. Aangezien in die tijd echter ook de ontwikkeling van computers en hun gebruiksmogelijkheden nog in de kinderschoenen stond, waren de toen ontwikkelde modellen veelal alleen door specialisten te bedienen. De woorden „beeldschermterminal” en „gebruikersvriendelijk” bestonden nog niet, zodat de modellen met ponskaart invoer moesten worden bestuurd. De capaciteit van de computer was bovendien van dien aard, dat het simuleren van bijvoorbeeld 1 uur gevecht vele uren computertijd kostte.

Toch werd reeds in 1973 door het Fysisch Laboratorium TNO een eerste poging ondernomen een computergestuurde gevechtssimulatie in een opleidingsomgeving te gebruiken. Juist vanwege de traagheid van de computer en de gebruikersvriendelijkheid van het gebruikte model is die poging toentertijd mislukt. De aandacht verschoof daarmee compleet naar het gebruik van gevechtssimulaties in de onderzoeksomgeving. Er kwamen nieuwe, speciaal voor dit doel ontwikkelde, modellen beschikbaar: Cosima (Combat simulation with artillery) van het Prins Maurits Laboratorium TNO, en Wargame en Nightgame (afb. 1) van het Fysisch Laboratorium TNO. De mate van gedetailleerdheid is bij dergelijke modellen zeer groot. Zo hebben alle voornoemde modellen een nauwkeurigheid die gaat tot het enkele wapensysteem. Van ieder opgenomen wapensysteem zijn alle ka-

^{*} In de huidige terminologie wordt het begrip „gevechtssimulatie” gebruikt voor een model dat wordt toegepast in een researchomgeving. Een wargame wordt gebruikt voor opleiding en oefening, is derhalve veelal minder gedetailleerd en kan direct communiceren met de gebruiker (interactief).

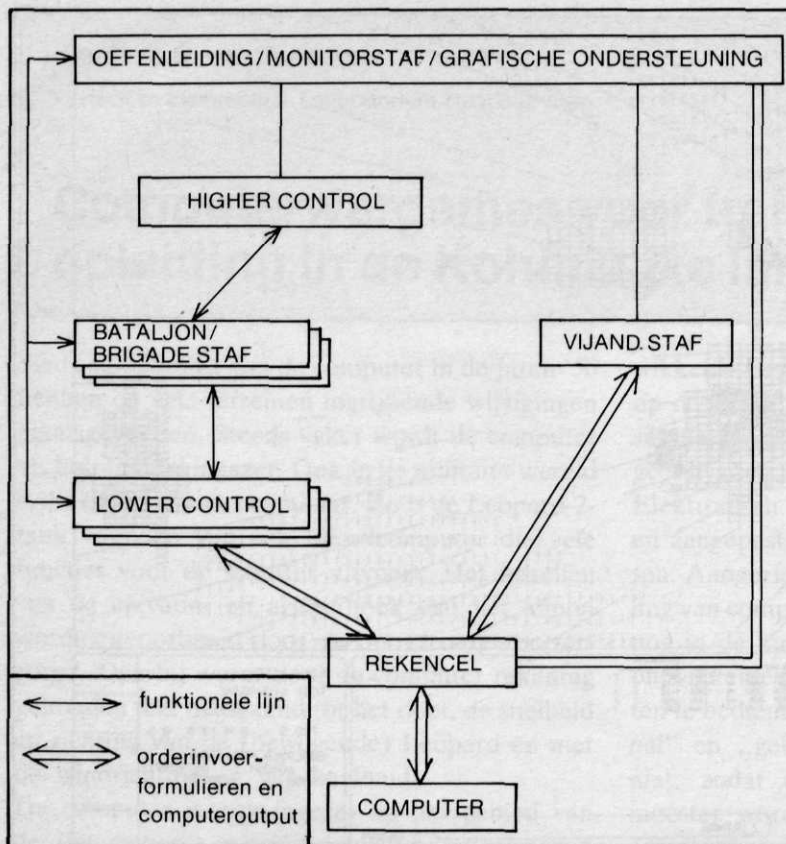
Afb. 1 Representatie van een gevechtssituatie voor het simulatiemodel Nightgame

rakteristieken zeer nauwkeurig vastgelegd zodat bijvoorbeeld invloeden van trager schieten, lagere trefkansen, de mate van kwetsbaarheid enz. op het totale gevecht kunnen worden nagegaan. Inmiddels wordt alweer gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe generatie researchmodellen. In dat kader wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van het gebruik van kunstmatige intelligentie (Expertsystemen) in gevechtssimulaties. Getracht zal worden met behulp van Expertsystemen het optreden van eigen en vijandelijke eenheden meer te automatiseren, zodat de grote hoeveelheid tijd, die nu vaak nodig is om een scenario te ontwikkelen, tot een minimum wordt gereduceerd.

Behalve de gevechtssimulatiemodellen die voor research worden gebruikt bestaan er ook, al dan niet geautomatiseerde, wargames die interactief kunnen worden gebruikt. Deze vorm van nabootsing van het gevecht bestaat reeds lange tijd en wordt voornamelijk gebruikt bij de opleiding en oefening van militaire staven (Prins Maurits had reeds een zandbak als terreinmodel met daarin

tinnen soldaatjes, waarin hij toekomstige gevechten vóóroefende). Door de eerste-jaarsstudenten van de cursus Hogere Militaire Vorming (HMHV) wordt op de Hogere Krijgsschool (HKS) al vele jaren de tactische oefening Soltau uitgevoerd. Deze oefening vond tot 1979 geheel manueel gestuurd plaats en beslissingen met betrekking tot gevechtvoortgang en gevechtsverliezen werden door scheidsrechters genomen.

In 1980 werd de handrekenmachine geïntroduceerd om de gevechtsverliezen sneller en objectiever te kunnen berekenen, maar de situatie was duidelijk voor verbetering vatbaar. Daarom werd in dat zelfde jaar door HKS en PHL-TNO besloten voor de tactische oefening Soltau een interactief computermodel te ontwikkelen. Geëist werd dat het model met minimale personele inspanning moest kunnen draaien (20 personen) en dat een eerste prototype uiterlijk in 1983 gereed moest zijn. Ten slotte moest het model gebruik maken van de reeds aanwezige middelen (beeldschermterminals, printers en de CDC-computer van het PHL). Vanwege deze randvoorwaarden werd be-

Afb. 2 Organisatie van een Command Post Exercise (CPX)

sloten het model (relatief) eenvoudig op te zetten. In 1981 werd een begin gemaakt met de implementatie en in maart 1983 is het model op de HKS in gebruik genomen.

Organisatie van een computerondersteunde CPX

De hoofdelementen in de organisatie van een (computerondersteunde) Command Post Exercise (CPX) worden gevormd door Lower Control, de spelersstaven, Higher Control en de monitorstaf (afb. 2). De Lower-Control-organisatie wordt gevormd door de ondercommandanten van de te oefenen commandant en staf/staven. Lower Control staat door middel van militaire verbindingsmiddelen in contact met de te oefenen staven. Die staven staan op hun beurt weer door middel van organieke verbindingsmiddelen in verbinding met Higher Control, de hogere commandanten van de te oefenen staven. De communicatie met de computer kan worden gecentraliseerd in een rekencel die in contact staat met Lower Control, of gedecentraliseerd plaatsvinden bij de Lower-Control-organisatie zelf. De communicatie tussen Lower Control

en het wargame geschiedt (eventueel met tussenkomst van een rekencel) door middel van computeropdrachten en computeruitdraaien betreffende de gevechtssituatie op een bepaald moment. Dat houdt in dat Lower Control de computerberichten vertaalt in militaire berichten en andersom. Op deze wijze hebben de te oefenen staven geen contact met de computer.

De monitorstaf, die het gevecht moet bijhouden, krijgt ieder kwartier of ieder half uur een complete computeruitdraai van de dan geldende gevechtssituatie. Tevens kan de monitorstaf het gevecht volgen op kleurenbeeldschermen waarop altijd de laatste gevechtssituatie wordt weergegeven. De monitorstaf kan op ieder gewenst moment in het gevecht ingrijpen, zowel door computeropdrachten als door opdrachten aan de spelersstaven.

Soltau, modelbeschrijving

Uit de originele doelstelling van Soltau volgt dat dit wargame zich voornamelijk richt op het S2- en S3-spel. Het model Soltau simuleert voornamelijk de interacties tussen eigen en vijandelijke gevechts-

eenheden. Daarbij worden de invloeden van artilleriebeschietingen en kunstmatige en natuurlijke hindernissen mede in beschouwing genomen. Het gevecht speelt zich af op een gedigitaliseerd terrein van maximaal 100×70 km. Van iedere vierkante kilometer is een terreinclassificatie vastgesteld. Op dit moment bestaat de keuze uit zeven verschillende classificaties (open en vlak, open en heuvelachtig, dicht bebouwd, licht bebouwd, dicht bos, licht bos en onbegaanbaar gebied). Het terrein beïnvloedt de snelheden van de verplaatsende eenheden en afdelingen. Tevens is het terrein van invloed op de detectiemogelijkheden van de eenheden. Op dit moment heeft het FEL-TNO de beschikking over een digitalisatie van de Noordduitse laagvlakte alsmede een beperkt gebied in Oost-Nederland. In principe is het model toepasbaar op ieder gebied dat zich kenmerkt door beperkte terreinelevatie.

De eenheden die in het model zijn opgenomen worden, behalve door hun codenaam, gekenmerkt door vier belangrijke grootheden: de gevechtssterkte (uitgedrukt in gevechtskrachteenheden), de detectiestraal, de interventiestraal en de status waarin de eenheid zich bevindt. De detectiestraal en de interventiestraal zijn niet alleen afhankelijk van de eenheid zelf maar worden aangepast aan het terrein waarin de eenheid zich bevindt. Alle vijandelijke eenheden die zich binnen de detectiestraal van de eigen eenheid bevinden worden gedetecteerd, en hiervan wordt een melding aan de desbetreffende Lower-Control-commandant gegeven. Voor het ontstaan van een gevechtscontact moeten de interventiegebieden van beide eenheden elkaar overlappen en dient de frontrichting van de eenheid niet meer dan 45 graden af te wijken van de richting waarin de vijandelijke eenheid zich bevindt. De status van een eenheid geeft weer met welke actie de eenheid bezig is en hoever zij met die actie is gevorderd. De status van een eenheid kan bijvoorbeeld zijn: ingegraven, bezig met ingraven, bezig met het nemen van een hindernis, ontplooid of niet ontplooid bewegend, enz. De gevechtsverliezen zijn afhankelijk van de onderlinge sterkte en status van beide eenheden. Een eenheid die niet ontplooid in gevecht is zal bijvoorbeeld meer verliezen oplopen dan een vergelijkbare eenheid die zich ontplooid voortbeweegt. Hindernissen (rivieren, mijnevelden, enz.) leggen de passerende eenheid vertragingen

op. Bovendien heeft een eenheid tijdens het passeren van een obstakel een grotere kwetsbaarheid dan normaal.

Ten slotte dient te worden opgemerkt dat de slagorde en het scenario door de oefenleiding vooraf volledig vrij kunnen worden gekozen. Zo wordt Soltau momenteel toegepast voor onderzoek en oefeningen op het gebied van:

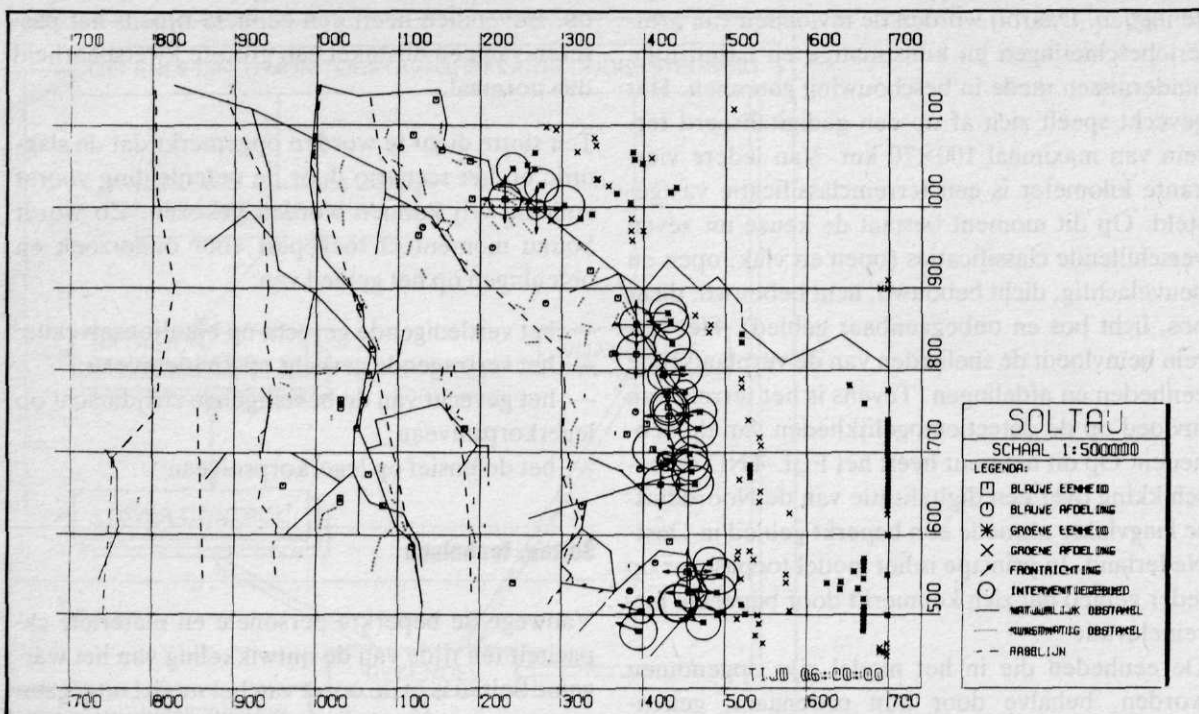
- het verdedigende gevecht op bataljonsniveau;
- het vertragende gevecht op divisieniveau;
- het gevecht van de beveiligende strijdmacht op legerkorpsniveau;
- het defensief op legerkorpsniveau.

Soltau, technisch

Vanwege de beperkte personele en materiële capaciteit ten tijde van de ontwikkeling van het wargame Soltau is in de opzet van het model uitgegaan van een gecentraliseerde rekencel. Die staat in verbinding met de computer waarop het wargame draait. Het is daarbij mogelijk de lokatie van de rekencel en die van de computer van elkaar te scheiden en de verbindingen bijvoorbeeld met behulp van telefoonlijnen te bewerkstelligen. In verband met de kwetsbaarheid van verbindingen is het betrouwbaarder de beide lokaties dezelfde te laten zijn. Aangezien het wargame Soltau momenteel ook kan worden gedraaid op een verplaatsbare computerconfiguratie (MicroVAX) is bij het huidige gebruik de lokatie van rekencel en computer altijd dezelfde.

Grafische ondersteuning

Een belangrijk deel van wargames betreft de presentatie van de resultaten naar de gebruiker toe. De in- en uitvoerorganen zijn immers de enige contacten van de gebruiker met de computer. Als deze componenten slecht zijn opgezet is zelfs het mooiste model gedoemd ten onder te gaan. Deze gedachte heeft bij de opzet van Soltau geleid tot de beslissing dat de resultaten zoveel mogelijk grafisch worden gepresenteerd. Bij de eerste versie van Soltau was de grafische ondersteuning nog van bescheiden aard (afb. 3). Er werd gewerkt met monochrome grafische terminals waarop eenheden symbolisch werden afgebeeld. Het terrein kon,

Afb. 3 Voorbeeld van de oorspronkelijke grafische representatie van de gevechtssituatie in Soltau

vanwege zicht- en tijdsaspecten, niet tegelijk met de eenheden worden afgebeeld. Toch gaf die presentatie de monitorstaf al een goed inzicht in het verloop van het gevecht.

De ontwikkelingen van vooral grafische apparatuur gingen dermate snel, dat al vrij vlug kon worden overgegaan op grafische kleurenbeeldschermen. Op deze schermen kunnen terrein en eenheden alle tegelijkertijd worden afgebeeld. Tevens worden de eenheden nu door middel van hun militaire symbolen op het scherm afgebeeld, zodat de monitorstaf op ieder moment een gebruikersvriendelijk overzicht heeft van de gevechtssituatie (afb. 4).

Huidig gebruik

Na de eerste introductie van Soltau in 1983 nam het gebruik van het model in verschillende omgevingen telkens meer toe. Natuurlijk wordt het model nog jaarlijks op de HKS gebruikt. Tegenwoordig doen bij deze oefening beide leerjaren mee en nu wordt ook de divisiestaf gespeeld door cursisten. Bij FEL-TNO zelf werd Soltau onder andere gebruikt bij het onderzoek naar het benodigde aantal verschiepbare/verstrooibare mijnen in de totale verdediging en als ondersteuning bij het on-

derzoek naar het gebruik en de inzet van bewapende helikopters.

In het kader van het onderzoek naar en de ontwikkeling van nieuwe modellen voor de ondersteuning bij stafoefeningen (Command Post Exercises, CPX) op bataljons- en brigadeniveau zal Soltau de komende drie jaar circa zesmaal per jaar worden gebruikt bij Mob-kadere oefeningen van mobilisabele bataljons- en brigadestaven.

In december 1985 is de legerkorpsstafoefening FIRST IMPRESSION met Soltau ondersteund. Voor de opzet en uitvoering van de computerondersteuning werd internationaal grote waardering uitgesproken door commandant NORTHAG en vertegenwoordigers van Engeland, België en de Bondsrepubliek Duitsland.

Ervaringen

In de drie jaar dat de aangepaste oefening Soltau nu draait zijn de voordelen van computerondersteunde stafoefeningen onweerlegbaar aangetoond. De computer geeft te allen tijde een objectieve gevechtsevaluatie (volgens algemeen aanvaarde normen), is snel (real time) en biedt de mogelijkheden het gevecht terug te zetten, stil te zetten of te versnellen. Ten slotte kunnen de grafi-

sche beelden bij de evaluatie worden gebruikt om tot in detail bepaalde situaties gedurende het gevecht weer te geven.

De (objectieve) gevechtsevaluatie kan zeer leerzaam zijn, met name als de gevechtssituatie zich anders ontwikkelt dan door de commandant voorzien. Het gevaar bestaat natuurlijk altijd dat de schuld van niet verwachte resultaten op de computer wordt geschoven. Dat probleem is bij de opzet van Soltau al onderkend en het is dan ook een van de redenen geweest het vijandspel niet te automatiseren maar door een speciale „vijandstaf” te laten spelen. Bovendien wordt de (geautomatiseerde) gevechtsevaluatie in de monitorstaf continu getoetst aan de militaire expertise. In de praktijk blijkt dan ook veelal dat onverwachte resultaten worden veroorzaakt door een foutief schatten van het vijandelijke optreden door de te oefenen staf. Het is de taak van de oefenleiding juist op dit punt de oefendoelstelling te bewaken en ervoor te zorgen dat enerzijds de te oefenen staf op dat moment de juiste beslissingen neemt en dat anderzijds leering wordt getrokken uit de gebeurtenissen die tot die specifieke situatie hebben geleid. Deze werkwijze leert de commandant een gegeven situatie te accepteren en op het juiste moment de juiste beslissingen (tijdig) te nemen. Als niet snel en juist

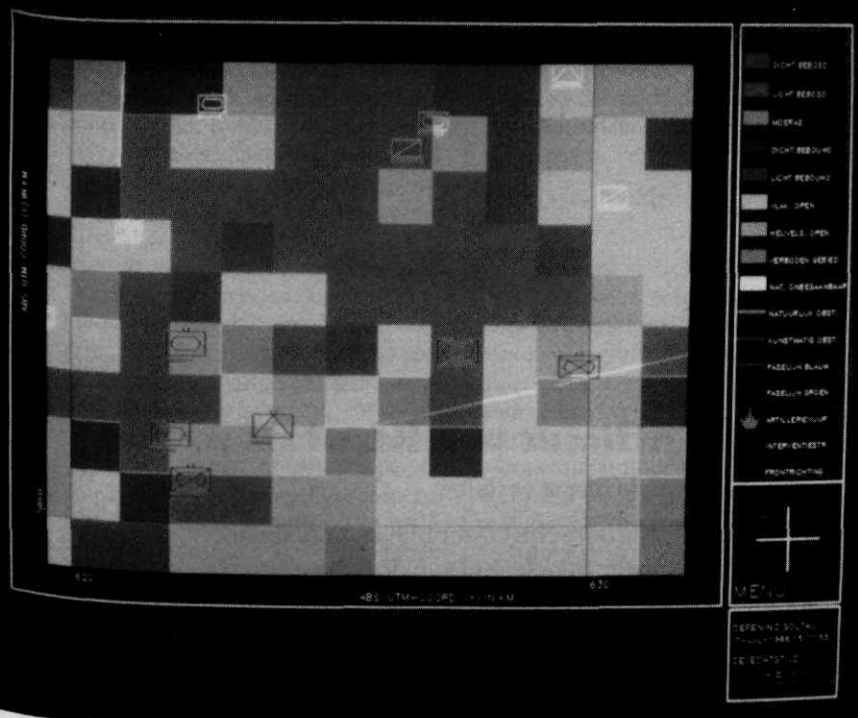
wordt gereageerd door de commandant dan zal blijken dat het gevecht uit de hand loopt. Het moeten accepteren van de situatie en het anticiperen daarop is overigens conform de realiteit.

De huidige ervaringen met bataljons-CPX'n hebben bovendien aangetoond dat ook de militairen die deel uitmaken van de Lower-Control-organisatie een duidelijk leerproces doormaken. Het is namelijk de Lower-Control-commandant die verantwoordelijk is voor de uitvoering van zijn opdrachten. Om dit op een juiste manier te kunnen doen dient ook hij zich volledig bekend te maken met alle plannen en regels die er op zijn gebied zijn.

Verdere ontwikkelingen

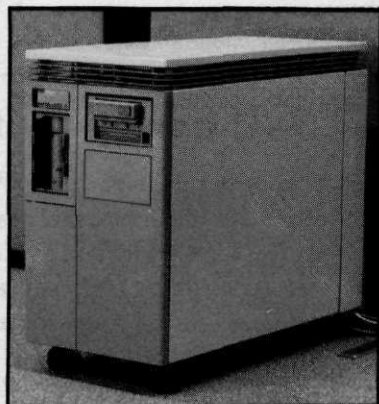
Vanaf de eerste introductie van Soltau op de HKS heeft ook de ontwikkeling op computer-hardwaregebied niet stilgestaan. Dat heeft ertoe geleid dat FEL-TNO erin is geslaagd de oefening op een kleine, verplaatsbare computer (MicroVAX) te draaien (afb. 5).

Met deze configuratie kunnen momenteel staf oefeningen te velde of in de kazerne worden ondersteund. In samenwerking met de landmacht is een Soltau-gebruikersteam van vijf man ingesteld, dat

Afb. 4 Voorbeeld van de nieuwe grafische representatie van de gevechtssituatie in Soltau op een Ramtek kleurenbeeldscherm

Afb. 5 De MicroVAX II computer

de oefeningen in het land moet begeleiden. Voor het gebruik van Soltau zijn door de Koninklijke landmacht bovendien twee MicroVAX-computer-configuraties aangeschaft.

Voorts wordt, in nauwe samenwerking tussen FEL-TNO en militaire deskundigen, gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuw wargame. Dat zal specifiek betrekking hebben op de training van bataljons- en brigadestaven. Zulks houdt in dat, in vergelijking met Soltau, meer aandacht zal worden besteed aan o.a. terrein en logistiek. Tevens zal de rekencel worden gedecentraliseerd en krijgt

iedere Lower-Control-commandant zijn eigen invoerterminal. Een eerste prototype zal naar verwachting in 1988 gereed komen, waarna de definitieve ingebruikneming voor 1989 is voorzien.

Concluderend kan worden gesteld dat computer-ondersteunde wargames hun weg naar de Koninklijke landmacht hebben gevonden en dat derhalve telkens meer officieren met computerondersteunde stafoefeningen te maken zullen krijgen. In dit kader heeft het wargame Soltau baanbrekend werk verricht, waarbij ook internationaal richting kon worden gegeven.

Literatuur

B. Nooteboom en C. Dubbelman — War games. *Mil. Spect.* **138**(1969)(7)334.

H. W. Möller, H. G. M. Blocks en C. G. Dekker — War games. *Mil. Spect.* **140**(1971)(8)342, (11)505.

J. J. Meinardi — War games. De computer bootst vele oorlogshandelingen na. *Mil. Spect.* **147**(1978)(10)448.

C. H. Gelok — De geschiedenis nagespeeld. Trio-Trial, een simulatiespel. *Mil. Spect.* **151**(1982)(8)357.

U bent actief dienend officier van KL of KLu,

maar gaat binnenkort de dienst verlaten.

U wilt echter wèl graag maandelijks de Militaire Spectator blijven ontvangen?
Dat k n: als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
(contributie f 30,- per jaar; buitenland f 40,-) vindt u hem iedere maand in de bus, en
tevens viermaal per jaar „Mars in Cathedra”.

Meldt u als lid bij de secretaris: Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag.

Geniesteun

„Iedere verandering roept in principe weerstanden op” is een bekend gezegde; wellicht hadden de schrijvers dat in gedachten toen zij kenbaar maakten dat hun artikel omtrent geniesteun de bedoeling had „slechts een bijdrage te leveren aan een discussie die momenteel gaande is.” Aan die discussie draag ik gaarne bij, zij het dat ik niet de richting kan volgen „waarin naar de mening van de stellers naar een oplossing moet worden gezocht”, want het is juist op die voorgestelde richting (en derhalve ook op de resultaten) dat het boven geciteerde gezegde van toepassing is.

In de jongste decennia is het legerkorps — als ik mij daartoe beperk — aan sterke veranderingen onderhevig geweest. Alom vonden motorisering en mechanisatie plaats, veranderde het optreden van manoeuvre-eenheden, groeiden de logistieke operaties tot grote omvang, enz. Het belang van de vereiste terreincondities nam daarmee toe.

Sedert de genie in vroeger jaren slechts bruggen bouwde voor „voetfanterie” en voor een relatief gering aantal voertuigen en tanks, een beperkt aantal mijnenvelden en vernielingsvoorbereidingen realiseerde, enz., is de behoefte aan geniesteun als gevolg van genoemde veranderingen aanmerkelijk toegenomen, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Zo dient tegenwoordig — bijvoorbeeld — gespreid en frequent brugslag te worden verricht voor het razendsnel overzetten van grote aantallen (gevechts)voertuigen met veelal hoge gewichten, is de behoefte aan mijnhindernissen

onvoorstelbaar toegenomen, eisen de commandanten van manoeuvre-eenheden dat nagenoeg elk daarvoor in aanmerking komend object ter vernieling wordt voorbereid, is het ongehinderd gebruik van het wegennet (incl. kunstwerken) van enorm belang, enz.

Genoemde ontwikkelingen konden slechts ten dele worden bijgehouden door de invoering van enkele nieuwe geniesteunmiddelen; het merendeel daarvan diende echter ter vervanging van hetgeen operationeel en/of economisch verouderd was. De gegroeide schaarste kon daarmee slechts zeer partieel worden opgelost. Gelukkig echter verkeert de genie nu in een periode waarin wordt getracht de bestaande achterstand enigermate in te lopen; edoch uiteraard binnen de financiële mogelijkheden. Om te voorkomen dat daarbij véél meer mannetjes nodig zouden zijn, wordt alom getracht dié middelen aan te schaffen die leiden tot beperking van de extra te verrichten handarbeid.

Drie voorbeelden ter verduidelijking.

1. Het sterk verouderde, arbeidsintensieve en „langzame” pontonplaatbrugmaterieel werd vervoerd door een „Van Gend & Loos”-compagnie en moest met de hand worden geassembleerd door genieveld-eenheden. Het is onlangs vervangen door vouwbrugmaterieel en ondergebracht in de zg. vouwbrugcompagnie die de brugslag (nagenoeg) zelfstandig kan uitvoeren. Daarmee is niet alleen een adequate en véél snellere brugslag mogelijk geworden, maar zijn tevens de geniebataljons ontlast van het „reserveren” van veldcompagnieën voor dit soort brugslagoperaties. Deze „vrijko-

mende” veldeenheden kunnen daardoor elders het tekort aan capaciteit enigermate compenseren. Hier is dus sprake van *vervanging van verouderde middelen*.

2. Het vervaardigen van gevechtsoptellingen voor personeel en gevechtsvoertuigen is en blijft naar mijn mening een behoefte. De tactische commandant, die daartoe geen andere middelen heeft dan de pionierschap, kijkt dan al snel met een hunkerende blik naar de genie. Echter, slechts in een deel van de behoefte kan worden voorzien door de inzet van een beperkt aantal bestaande, doch voor het merendeel ongepantserde machines waarvan een deel eigenlijk voor andere taken is bestemd. Hopelijk kan in de toekomst aan dit tekort aan machinecapaciteit worden tegemoetgekomen. Die extra werktuigen — wáár ook ingedeeld — behoeven echter machinisten en (extra?) onderhoudspersoneel; dat personeel is nu eenmaal méér gespecialiseerd dan mannen met een pionierschap. Hier is dus sprake van *uitbreiding van gespecialiseerde middelen*.

3. Het reeds lang bestaande enorme tekort aan mijnen zal (hopelijk) langzamerhand (gedeeltelijk?) worden gereduceerd door de invoering van moderne mijnen. Die komen dus *erbij*, maar moeten dan wel kunnen worden gelegd! Teneinde te voorkomen dat daartoe veel meer personeel nodig is, worden de nieuwe mijnen mechanisch gelegd/begraven, verstrooid en verschoten. Deze leg- en verstrooiwerktuigen moeten dan wel worden bemand en getrokken/gedragen door (pantser)voertuigen; de overige werkzaamheden (afzettingen, registratie e.d.) zullen geschieden als voorheen: met de hand. Hier is dus sprake

ke van invoering van nieuwe gespecialiseerde systemen.

NB Als de produktiesnelheid toeneemt, dient een continue aanvoer van de vele mijnen te zijn verzekerd, anders staan de werktuigen, de trekkende/dragende voertuigen en de mannen stil! Het behoort dan ook weinig betoog dat daartoe extra transportcapaciteit nodig is; net als bij de artillerie: geen projectiel, geen schot!

Aan deze voorbeelden kunnen ongetwijfeld nog vele worden toegevoegd; zij zullen hetzelfde kenmerk vertonen: de vervanging, uitbreiding of invoering van capaciteit die noodzakelijk is om de bestaande tekorten te verminderen. Daarbij dienen telkenmale keuzen te worden gemaakt, en wel tussen twee uitersten:

— of de aanschaffing van middelen die met „spierkracht” moeten worden verwerkt, gepaard gaande met aanzienlijke personeelsuitbreidingen;

— of de aanschaffing van middelen waarmee de arbeid zoveel mogelijk wordt gemechaniseerd, waardoor personeelsuitbreiding tot een minimum wordt beperkt.

Het is mijn ervaring dat dergelijke keuzen pas worden gemaakt na uiterst zorgvuldige studies en in zeer nauw overleg. Daarbij spelen — uiteraard — de financiële aspecten een zeer belangrijke rol.

Gelet op het vorenstaande:

— ben ik het niet eens met de conclusie van de auteurs dat „genie-eenheden een ontwikkeling doormaken, tegengesteld aan de ontwikkeling van de eisen die aan hen worden gesteld”;

— onderschrijf ik hun waarneming „... voor iedere taak een gespecialiseerde machine te verwerven en daaraan „dedicated” personeel en geselecteerd materieel te koppelen, zoals vrachtwagens voor herbevoorrading”, zij het dat ik dat onderschrijf op grond van afwijkende overwegingen;

— en ben ik het volledig eens met hun constatering: „ondanks het feit dat al deze middelen sneller en minder arbeidsintensief werken mogelijk maken, is tot nu toe niet te merken

dat personeel wordt ingeruild tegen materieel”; dat klopt, want er is in de meeste gevallen geen sprake van „ruilen” doch van aanvulling of uitbreiding om de reeds lang bestaande tekorten enigszins op te heffen.

Het is evident dat het vorenstaande kan leiden — en soms al heeft geleid — tot het uitgroeien van genie-eenheden tot wat moeilijk bestuurbare organisaties. Naar mijn mening is dat echter niet zozeer een *materieelprobleem*, doch veeleer een *managementprobleem*.

Het is mijn persoonlijke overtuiging dat voortdurend is en wordt getracht deze ongunstige effecten te bestrijden. Waar mogelijk wordt immers gestreefd naar samenvoeging van gelijksoortige, vaak specialistische handelingen en taken door verbijzondering, zowel gericht op de functie van de organisatie of delen ervan, alsmede gericht op het te leveren produkt. Voorbeelden daarvan zijn o.m. de regelmatige afslanking van de geniebataljons (vroeger zes compagnieën, nu nog vier), de reeds vermelde invoering van vouwbrugmaterieel, de onderwaterverkeners (niet een klein element bij elke genie-eenheid, doch samengevoegd op legerkorpsniveau) en de te verwachten vervanging van 40 tot 45 jaar oude waterzuiveringssystemen (geen capaciteit meer bij elk geniebataljon, doch samengebracht in één eenheid op legerkorpsniveau). Daarmee wordt tevens tegemoetgekomen aan het managementprobleem.

Omdat de schaarste en complexiteit van de (veelal kostbare) middelen dwingen tot maatregelen als vorenbedoeld kan de „multi-purpose” gedachte als door schrs voorgestaan, nog slechts ten dele standhouden. (De vraag of je de man tijdens zijn opleiding nog „van alles een beetje” moet leren of van „minder zaken alles”, laat ik gemakshalve buiten beschouwing.)

Van een geheel andere invloed is — zoals door schrs aangegeven — de gewijzigde vorm van het verdedigende gevecht. Toen de nieuwe ideeën daaromtrent gestalte kregen zijn — tijdens vele discussies — de gevolgen voor de uitvoering van de

geniesteun nauwkeurig geanalyseerd. Dat daaruit o.a. werd geconcludeerd dat méér geniecapaciteit op brigadeniveau noodzakelijk was, is niet verwonderlijk; het was slechts een bevestiging van een reeds lang bestaande en onderkende behoefte. De nieuwe vorm van het verdedigende gevecht verandert immers niets aan de ligging van de natuurlijke hindernis noch aan het kaartcoördinaat van het te vernielen object; ook niet aan de lokatie van het terreindeel dat zich zo typisch leent voor het leggen van mijnen, noch aan de loop van de verharde wegen die open dienen te blijven voor de logistieke ondersteuning. Tevens worden 's vijands mogelijkheden in de diepte in te grijpen niet aangetast door een andere vorm van het verdedigende gevecht voorin het vak. Bovendien wordt beklemtoond dat in vroegere vormen van het verdedigende gevecht evenzeer twee, drie, en soms meer, achter elkaar liggende „lijnen” werden ingericht, zij het voor wellicht een ander doel. In kwantitatieve zin verandert er dus niet zoveel. Wat principieel verandert is de beweeglijkheid en daardoor het vereiste tempo en de omstandigheden waaronder de voorbereiding en de uitvoering van geniewerkzaamheden dienen plaats te vinden; en, als gevolg daarvan, de terecht gesignaleerde hogere eisen die aan de flexibiliteit worden gesteld. De steun door ongepantserde genie-eenheden vóór in het vak wordt daardoor wel erg bedenkelijk.

In het licht van het vorenstaande zijn de uiteindelijke bedoelingen van de schrs tot het creëren van brigadegeniebataljons wel begrijpelijk, doch tegelijkertijd verrassend voor wat betreft hun samenstelling. De bestaande drie pantsergeniepelotons per brigade worden immers gewijzigd in twee gepantserde en twee ongepantserde; de werksterkte wordt daarmee weliswaar — zij het minimaal — verhoogd, doch de pantsering ervan verminderd! De brigade (toch gepantserd) blijft daardoor voorin „opgezadeld” met een „soft-skin”-compagnie à twee ongepantserde geniewerkelementen; die zijn derhalve gedoemd

slechts in de tweede lijn of verder naar achteren te werken, waarna hun werkzaamheden tóch weer moeten worden overgenomen door (restanten van) twee gepantserde geniepelotons van een andere compagnie. Die pantsergenie moet daartoe worden losgeweekt van de manoeuvre-eenheden in voorste lijn (als dat al kan onder de door schrs gememoreerde „*hectische ontwikkelingen*”!) en op eigen houtje verplaatsen. Het gevolg is dan ook slechts het voortbestaan van de zo ongewenste en vaak moeilijk te managen „overgave-overname”-situaties en is geen wezenlijke bijdrage aan de zo gepropageerde verhoging van de flexibiliteit t.b.v. het verdedigende gevecht.

Gelukkig echter baseren de schrs de reorganisatievoorstellen op veronderstellingen („*een eenheid samengesteld uit twee (. . .) pelotons lijkt voldoende*”), hoewel ze later worden gebruikt in een numeriek overzicht. Dat daarin de uitbreiding van de huidige pantsergeniecompagnie (ca. 250 man) met slechts één peloton (stel ca. 40 man) moet leiden tot een brigadebataljon van 500 man (!) lijkt wat „overdone”. Wat log is dreigt daarmee nóg logger te worden.

Het is nagenoeg ondoenlijk de andere voorstellen van de schrijvers evenzeer te commentariëren. Vele van de vóór- en tegenargumenten zijn ongetwijfeld bij hen bekend. Ik wil daarom volstaan met nog twee aspecten.

Het Legerkorps beschikt over 93 geniepelotons (waarvan 27 gepantserde), zijnde de min of meer zelfstandige, universele werkelementen. Met deze werkcapaciteit, verspreid over het gehele vak, kan slechts een deel van de zich voordoende werkzaamheden worden uitgevoerd. De problemen bij de aanvang van een conflict worden bekend verondersteld, t.w.: naarmate het conflict voortschrijdt zal door vijandelijk ingrijpen de werklast zelfs toenemen en de capaciteit afnemen. Desondanks is nu voorgesteld een vermindering met 41 pelotons tot nog slechts 52. De werkcapaciteit van de genie daalt daardoor met maar liefst 45%; tegelijkertijd wordt de pantse-

ring van 5 elementen ongedaan gemaakt. Ik kan mij nauwelijks voorstellen dat schrs dat voor ogen hebben gehad: wat schaars is, dreigt nóg schaarser te worden.

Voorts beschikken genieorganisaties thans over 7 bataljonsstaven en ca. 48 compagniesstaven (zelfstandige compagnieën inbegrepen). De voorgestelde reorganisaties leiden tot een verhoging met 7 (= 100%) tot 14 bataljonsstaven en met 13 (= ca. 25%) tot 61 compagniesstaven. Een voor mij onbegrijpelijke, enorme verhoging van de „overhead”, terwijl nota bene is voorgesteld de werksterkte met ca. 45% te verminderen.

Geniesteun (2)

Als essentie voor het functioneren van eenheden wordt door de schrijvers aangehaald dat de uit te voeren taken haalbaar moeten zijn door die eenheden goed uit te rusten met personeel en materieel, goed op te leiden, *doelmatig te organiseren* en te voorzien van heldere doctrines. Deze stelling is juist. Op grond van o.m. de voortschrijdende technologie heeft de nieuwe gevechtshandleiding haar intrede gedaan, waarin het flexibele optreden van de manoeuvre mogelijk wordt gemaakt door dezelfde technologische ontwikkelingen. Het is uiteraard onjuist te veronderstellen dat de nieuwe gevechtshandleiding oorzaak is geweest van de wijziging in de uitvoering van het verdedigende gevecht. Het is van belang daarop te wijzen, aangezien de grote *bewegelijkheid* van de manoeuvre en het flexibele optreden van eenheden op team- en bataljonsniveau een aanzienlijk betere afstemming van de planning en uitvoering van hindernissen op de manoeuvre vergt, doch ook van de mobiliteitsbevorderende maatregelen.

Analyse van de betekenis van de term „afstemming” in dit verband leert dat vooral wordt bedoeld: *op een laat tijdstip op al dan niet tevoren geplande locaties* hindernissen te kunnen aanbrengen. Die locaties

De auteurs gaven hun artikel de subtitel *Verlegging van het zwaartepunt noodzakelijk?*. Een moeilijk en vooral complex vraagstuk voor welks oplossing reeds veel studies en discussies hebben plaatsgevonden. Dat schrs daaraan hebben bijgedragen is onmiskenbaar en verdient waardering. Doch, zoals ik in de aanhef reeds heb gesteld, het is de door hen voorgestelde richting en de daaruit voortvloeiende resultaten die aanzetten tot vorenstaande bijdrage aan een discussie die — althans naar mijn mening — voorhands beter elders dan in de Militaire Spectator kan plaatsvinden.

C. WEBER, kol gn

kunnen variëren, afhankelijk van het flexibele optreden van de manoeuvre: hindernissen moeten kunnen worden gelegd in relatie tot het vijandelijke optreden. Dat kan het optreden in twee of meer verdedigingsstroken inhouden, zoals door de schrs is aangehaald, doch kan ook tussen die stroken nodig zijn, of op de flanken. Hetzelfde is van toepassing op de mobiliteitsbevorderende maatregelen, doch ik beperk mij in mijn commentaar tot het aspect contramobiliteit.

De schrs noemen de invloed van nieuw materieel als oorzaak van de neiging steeds meer gespecialiseerd personeel in de organisatie op te nemen. Onder die noemer worden de volgende uitspraken gedaan die niet door mij worden onderschreven.

1. Modernisering van de krijgsmacht — en daarmee ook van haar genie — is een *conditio sine qua non*. Nadrukkelijk vergt die modernisering een vernieuwing van opleiding, doch dat leidt zeker niet tot een vèrgaande specialisatie: integendeel! De hindernis-producerende middelen worden waar mogelijk vereenvoudigd. Het devies luidt immers juist géén specialisatie toe te passen.

2. In het productieproces van hindernissen spelen de factoren tijd, personeel en materieel een rol. Wanneer in de nieuwe gevechtshandleiding sneller hindernissen moeten worden aangebracht, zal

dat dus voor òf personeel òf materieel gevolgen hebben. Zo kan het dus zeer wel gebeuren dat, door beter materieel, het produkt sneller klaar is zonder dat zulks leidt tot geringere personeelssterkte. Overigens moeten wij bij het zoeken naar personeelsbesparing bij algemene genie-eenheden vooral de hinderenisproductie in beschouwing nemen. De invoering van moderne mijnsystemen kan zeer wel aanleiding zijn tot personeelsbesparing.

Deze overwegingen laten de noodzaak tot efficiënt gebruik van de middelen onverlet, waarmee de aanzet is gegeven tot de kern van het artikel: de organisatie van genie-eenheden.

Doordat de schrs zich hebben beperkt tot de door hen opgestelde factoren van invloed op de taakuitvoering, die niet compleet zijn, en m.i. niet geheel valide argumenten hebben aangevoerd, ontkomen zij niet eraan in het verdere verloop van hun betoog zo nu en dan op een zijspoor te geraken.

Op een wijze, die wordt gekenmerkt door „jumping to conclusions”, komen de auteurs tot de conclusie dat op brigadeniveau meer organieke geniecapaciteit beschikbaar moet komen. Met dat uitgangspunt ben ik het eens, doch het negeren van de elementaire bouwstenen — de geniegroep, het peloton — acht ik onjuist. Dáár ligt nu juist de kern voor een gezonde opbouw. Met genoemde elementaire bouwstenen zou wellicht de volgende overweging kunnen leiden tot een grotere organieke genie-eenheid binnen de brigade.

Brigades zijn doctrinair vast omliggende eenheden, die zelfstandig het gevecht voeren. Voor de hoofdtaak in het legerkorps — het verdedigend gevecht — behoren aan de brigades dan ook adequate middelen te worden toegewezen: standaard, en niet in de vorm van uiteenlopende steunverleningen. Dat geldt voor de manoeuvre en ook voor de genie. Het verschil met de vuursteun komt tot uiting in de nauwe fysieke relatie tussen het aanbrengen van hindernissen en de manoeuvre, die bij de vuursteun ontbreekt.

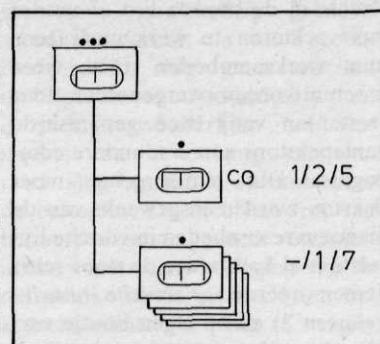
Terug naar de basisopbouwelementen en de beschouwing van de benodigde geniecapaciteit moet het uitgangspunt de te verrichten taken zijn. Op het brigadeniveau worden die taken gekenmerkt door: snelheid van uitvoering, veelheid van relatief eenvoudige taken, zelfstandig optreden op laag niveau, en last-minute-afstemming van hindernissen op de tactische situatie.

Voor een groot aantal van die taken kan worden volstaan met een aantal relatief kleine groepen (6 à 7 man). De grootte van de geniegroep moet worden afgestemd op de eigenlijke taak, en niet op bijkomende facetten: een geniegroep moet in staat zijn een hindernis aan te brengen, en daarvoor zijn ongeveer 5 man nodig o.l.v. een groepscommandant. Met chauffeur en boordschutter/radiobedienaar brengt dat de totale groepssterkte op -1/7 (momenteel -1/11). Daarbij wordt geen uitgebreide beveiliging tijdens de werkzaamheden uitgevoerd, doch alleen door chauffeur/boordschutter. Met zo'n kleine groep is het evenmin mogelijk meer vernielingsploegen uit te rusten of samen te stellen, doch in het huidige optreden is daarvan slechts fractioneel sprake, nl. indien een veiligheidsbezetting aanwezig is.

De vraag naar hindernissen — of het overwinnen daarvan in het kader van offensieve acties op laag niveau — ontstaat op het teamniveau en wordt op bataljonsniveau gecoördineerd. Zo mogelijk moet reeds op dat niveau al een adequate planning worden gemaakt die direct resulteert in uitvoering.

Uitvoering ter plaatse door kleine geniegroepen die in zeer korte tijd een adequaat produkt leveren (een behoorlijke hindernis, in welke vorm dan ook) of uitvoering op afstand door bv. verschietbare mijnsystemen.

Het aantal groepen, nodig om een voorbataljon in het verdedigend gevecht te steunen, is groter naarmate het gevecht een flexibeler karakter krijgt. Zonder op details in te gaan worden vijf groepen per voorbataljon noodzakelijk geacht wanneer wij de nieuwe gevechtshandleiding in beschouwing nemen. Per bri-

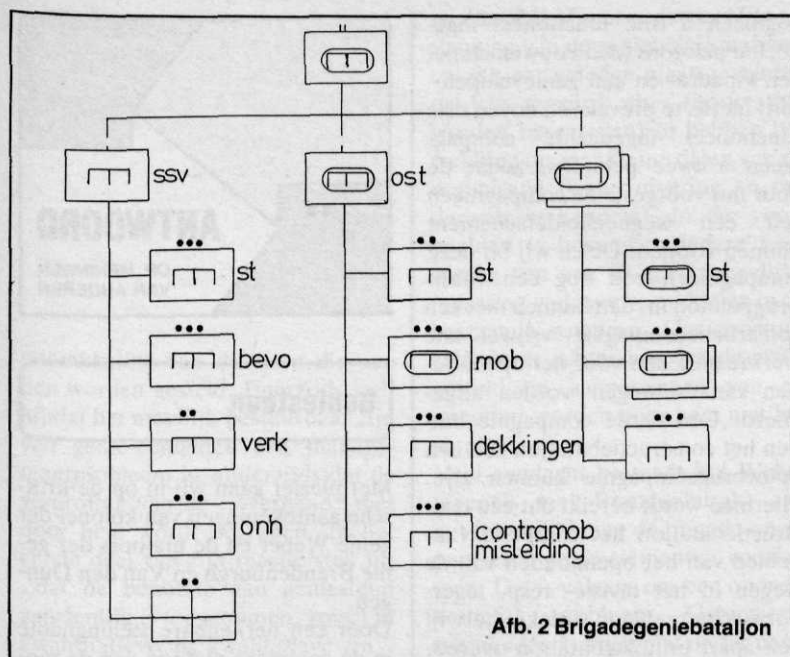
Afb. 1 Pantsergeniepeloton

gade zijn minimaal twee geniepelotons van dit type nodig (zie afb. 1). Het verdedigend gevecht van de brigade speelt zich in beginsel af in verscheidene verdedigingsstroken. Die stroken zullen van meet af aan van hindernissen moeten worden voorzien. Gedeeltelijk kan die hinderenisproductie worden uitgevoerd door de hiervoor aangegeven pelotons, maar uitgaande van de huidige middelen is die capaciteit ontoereikend. Een additie moet worden gezocht in extra eenheden van pelotonssterkte. De ervaring leert dat daarvoor zeker vier extra eenheden noodzakelijk zijn. Daarmee wijk ik af van het organigram (afb. 1) op blz. 491.

De schrs hebben zich nadrukkelijk uitgelaten over twee gepantserde pelotons voor het werk „voarin” en twee ongepantserde pelotons voor het werk „in de diepte”, waarbij die pelotons zijn te organiseren in een gepantserde en een ongepantserde compagnie. Daarbij wordt de vergissing gemaakt dat:

1. geen sterk verband bestaat tussen hindernissen in de eerste en tweede strook;
2. hindernissen in de diepte van wezenlijk andere aard zijn dan de hindernissen in de vrw; daarvoor worden immers andere eenheden aangewezen (niet gepantserd, niet terreinvaardig).

Met name het tweede aspect is uiteraard een onjuist uitgangspunt. Bovendien is de afstand tot de vrw van de eerste en van de tweede strook zo gering (positieverdediging) dat die hindernissen gelijktijdig moeten zijn voorbereid. De scheiding in twee compagnieën

Afb. 2 Brigadegeniebatallion

noopt tenslotte tot de ongewenste situatie dat de manoeuvrecommandant (bataljonsniveau) gelijktijdig met de twee geniecommandanten moet coördineren.

Een betere oplossing is daarom m.i. de volgende: twee compagnieën, elk bestaande uit twee pantsergeniepelotons en een niet-gepantserd peloton, die elk in een bataljonsvak de hindernissen aanbrengen. Teneinde die beide compagnieën op optimale wijze de geniesteun te laten uitvoeren moeten de aspecten (her)bevoorrading en de ondersteuning met zware middelen worden gezien.

Bevoorrading

De geniecompagnie heeft een zelfstandige taak in het bataljonsvak, en zal daardoor zelfstandig in eigen middelen moeten voorzien, waarvoor een eigen bevoorradingselement in de compagnie moet worden opgenomen.

Ondersteuning

Overeenstemmend met de schrs ben ik van mening dat uit doelmatigheidsoverwegingen de ondersteunende middelen effectiever kunnen worden gecentraliseerd.

De hiervoor aangegeven organisatievorm komt tegemoet aan het pro-

bleem van de adviesfunctie op (manoeuvre)bataljonsniveau. Het is in dit model niet nodig daarvoor extra adviescellen binnen het bataljon te halen.

De aangehaalde sterkte van de staf, staf- en verzorgingscompagnie is rijkelijk overdadig. Op brigadeniveau

Geniesteun (3)

Met waardering heb ik kennis genomen van bovengenoemd artikel van de majoors Dekker, Dorrestijn en Visser (*MS 155*(1986)(10)488).

Hoewel de scribenten erin zijn geslaagd een mogelijke richting aan te geven waarin de organisatiestructuur van genie kan worden gezocht, zijn daarbij toch enkele kanttekeningen te plaatsen.

1. De schrijvers menen dat de pantsergeniecompagnie in haar huidige vorm zo uit haar krachten is gegroeid, dat zij de opgedragen taken niet meer in het gewenste tijdschema en met de vereiste flexibiliteit kan uitvoeren (blz. 490, kol. 2). Dat is een onjuiste voorstelling van zaken: niet de omvang van de compagnie, maar het gebrek aan het juiste materiaal en materieel zijn de oor-

kan worden volstaan met elementen voor commandovoering, verkenning, geneeskundige verzorging, bevoorrading en onderhoud, waarbij de laatste twee een overflow-functie hebben. De hiervoor aangehaalde organisatie is weergegeven in afb. 2. De scheiding van hoofdtaken van geniebatallions — en daarmee het opzetten van verschillende organisatievormen — is toe te juichen. Het scheiden van elementen binnen het constructiebataljon is nuttig in vredetijd, maar wanneer het tot inzet komt dienen die elementen te worden gemixt tot hersteleenheden.

Het gaat te ver in een algemene beschouwing over te gaan tot prognoses met betrekking tot de personele consequenties. Dat komt eerst aan de orde wanneer het tot realisering komt, doch in deze theoretische benadering wordt het beeld daardoor vertroebeld. Besparing van personeel — in het voorgaande is dat uiteengezet — kan worden bereikt door moderne mijnenlegsystemen, maar die besparing is onafhankelijk van theoretische beschouwingen over toekomstige organisatievormen. J. BRANDENBURGH, maj gn

zaak van de gesignaleerde nadelen van de huidige pantsergeniecompagnie.

2. De opmerking dat — ondanks het nieuwe, snellere en minder arbeidsintensieve materieel — tot nog toe niet is te merken dat personeel is ingeruild voor materieel (blz. 489, kol. 2) suggereert dat dit eigenlijk het geval zou moeten zijn. De schrs gaan echter eraan voorbij dat de huidige (pantser)genie niet in staat is tijdig en flexibel aan de eigenlijke behoefte aan geniewerkzaamheden te voldoen. Die inzet is thans meer gebaseerd op de capaciteit dan op de brigadebehoefte. Het nieuwe materieel zorgt dat meer aan de behoefte wordt voldaan (zonder dat personeel kan worden ingeleverd).

3. Schrs onderkennen voorts dat in het algemeen moet worden gestreefd naar multipurpose-eenheden en -materieel (blz. 490, kol. 1). Dat geldt m.i. wel voor „combat engineering”, maar het behoeft niet te

gelden voor „general engineering”. Voor de tweede wijze van geniesteun geldt dat kwaliteit vóór tijd gaat, hetgeen over het algemeen het gebruik van gespecialiseerde middelen meer rechtvaardigt.

4. De auteurs schrijven terecht dat enerzijds de geniecapaciteit van een brigade bij de voorbereiding van het verdedigend gevecht moet worden vergroot met een extra compagnie of zelfs een extra bataljon, en anderzijds dat meer geniecapaciteit organiek bij de brigade behoort te zijn ingedeeld. Afb. 1 (blz. 491) voldoet aan de tweede eis maar niet aan de eerste. Er zijn slechts twee compagnieën à twee pelotons weergegeven d.w.z. slechts één peloton meer dan in de huidige organisatie van de pantsercompagnie. Naast de ondersteuningscompagnie dienen m.i. op grond van de behoeften minste twee personeels-zware compagnieën te worden ingedeeld. Welk deel daarvan gepantserd moet zijn is dan nog de vraag.

5. Op legerkorpsniveau wordt de noodzaak van twee algemene geniebataljons niet door de schrs onderbouwd. Indien men de combat-engineering-capaciteit van het legerkorps verdeelt over de pantser(infanterie)brigades hebben de laatstgenoemde in principe de organiek benodigde geniecapaciteit onder bevel (één van de door de schrs geformuleerde eisen), terwijl versterking met genie uit reserve-eenheden mogelijk is, overeenkomstig de versterking zoals die bij manoeuvre-eenheden geschiedt. Op legerkorpsniveau behoeft alsdan ten hoogste één combat-engineering-bataljon te worden ingedeeld voor gevechtsondersteuning aan andere eenheden (bv. verkenningbataljons).

6. Over de organisatie van de constructiebataljons (blz. 493, afb. 2) wordt door de schrs terecht opgemerkt (blz. 492, kol. 2) dat die als hoofdtak het formeren en inzetten van weghersteldetachementen hebben, alhoewel het in dit kader vollediger zou zijn te spreken van het openhouden van de wegen. De voorgestelde organisatie voldoet in een te geringe mate aan de eis van flexibele inzet. Het ware te overwegen of een indeling van twee com-

pagneën à drie functioneel ingedeelde pelotons (een bouwmaschine, een kipauto- en een genieveldpeloton) niet is te prevaleren boven drie functioneel ingedeelde compagnieën à twee pelotons, zodat de door mij voorgestelde compagnieën zelf een weghersteldetachement kunnen vormen. Delen wij bij deze compagnieën ook nog een vouwbrugpeloton in, dan kunnen met een constructiecompagnie vrijwel alle werkzaamheden voor het openhouden van de wegen worden uitgevoerd. Een derde compagnie binnen het constructiebataljon zou een vouwbrugcompagnie kunnen zijn. Hiermee wordt bereikt dat een constructiebataljon het complete vakgebied van het openhouden van de wegen in het divisie- resp. legerkorpsachtergebied afdekt terwijl een apart brugslagbataljon overbodig wordt.

7. Het oneigenlijke element van het door de auteurs voorgestelde brugslagbataljon, de specialistencompagnie (blz. 493, afb. 3) wordt dan een zelfstandige compagnie binnen de legerkorpsgeniestructuur, òf men deelt de subeenheden op in de diverse geniebataljons, bv. de nbc-elementen als aparte compagnieën en de duikerpelotons — gezien hun primaire taak — bij de vouwbrugcompagnieën, terwijl het kaartvertrekkingspeloton bij de stafcompagnie van de geniegevechtsgroep kan worden ingedeeld.

Concluderend kan worden gesteld dat de richting, waarin de auteurs de organisatiestructuur voor de genie zien, enige bijstelling behoeft, die enerzijds de pantsergeniebataljons op brigadeniveau zwaarder maakt, en waardoor anderzijds het aantal en de structuur van de legerkorpsgeniebataljons wordt verminderd resp. functioneler wordt ingericht.

C. VAN DEN DUNGEN, maj gn

Geniesteun

Met plezier gaan wij in op de kritische aantekeningen van kolonel der genie Weber en de majoors der genie Brandenburgh en Van den Dungen.

Door een herkenbare stellingname in de complexe materie van de mogelijke reorganisatie van de genie-eenheden binnen 1 Lk hebben wij getracht ook niet-genisten te betrekken bij de discussie omtrent de eisen die nu reeds aan de geniesteun moeten worden gesteld. In die opzet zijn wij kennelijk niet geheel geslaagd, maar het doet ons genoeg een discussie in de Militaire Spectator op gang te hebben gebracht.

Bij de gekozen („pragmatische”) aanpak zijn alleen de verschillende haalbare opties afgewogen. Een afweging van wat „haalbaar” moet worden geacht, blijft uiteraard subjectief, hetgeen wordt onderstreept door de uiteenlopende strekking van de voren genoemde reacties.

In ons weerwoord zullen wij van elke reactie eerst de algemene tendens die eruit spreekt, behandelen en dan op een aantal detailpunten ingaan.

Commentaar kol Weber

De reactie van kol Weber heeft een enigszins ambivalent karakter.

Enerzijds is hij het met ons eens dat het „evident is dat het vorenstaande kan leiden — en soms al heeft geleid — tot het uitgroeien van genie-eenheden tot wat moeilijk bestuurbare organisatie”, anderzijds is hij het niet eens met onze conclusie dat genie-eenheden een ontwikkeling doormaken, tegengesteld aan de

ontwikkeling van de eisen die aan hen worden gesteld. Enerzijds stelt hij dat het moeilijk bestuurbaar zijn van genie-eenheden een managementprobleem is, anderzijds dat de vergroting van de „overhead” niet door hem wordt begrepen. In het eerste deel van zijn reactie stelt hij „dat de behoefte aan geniesteun aanzienlijk is toegenomen, zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin”, verderop meent hij echter dat er „in kwantitatieve zin dus niet zoveel verandert”.

De voorbeelden die kolonel Weber aanhaalt (met name het tweede en derde voorbeeld) onderstrepen o.i. de juistheid van onze stelling dat bij de invoering van nieuw materieel de neiging bestaat steeds gespecialiseerder personeel en materieel, dat slechts geschikt is voor één taak, in de organisatie op te nemen. De waarneming onderschrijft hij, doch waarom hij het *niet* eens is met onze conclusie dat deze ontwikkeling tegengesteld is aan de ontwikkeling van de eisen die aan de genie-eenheden worden gesteld, verklaart hij niet.

Kol Weber stelt met ons vast dat er bij de genie-eenheden sprake is van een managementprobleem. De manier waarop naar zijn mening moet worden getracht de ongunstige effecten te bestrijden, spreekt ons niet aan. „Waar mogelijk wordt immers gestreefd naar (. . .) verbijzondering, zowel gericht op de functie van de organisatie . . .”. Deze constatering hebben ook wij gedaan; het verschil zit echter in het feit dat wij deze verbijzondering zien als een tendens die moet worden gestopt en zo mogelijk gekeerd; kol Weber beschouwt dat juist als de remedie. De door hem aangehaalde voorbeelden

zijn daarbij òf zeer gedateerd (de afslanking van de geniebataljons heeft ca. 20 jaar geleden plaatsgevonden en kan moeilijk als „regelmatig” worden beschreven) òf hebben betrekking op zeer kleine delen van de organisatie (waterzuivering en onderwaterverkenner). In die voorbeelden is bovendien iedere keer sprake van een zo goed mogelijke inpassing van nieuwe middelen in de bestaande structuur. Die structuur zelf wordt echter niet ter discussie gesteld en aanpassingen van de structuur worden door hem niet besproken.

Veel aandacht besteedt kol Weber (evenals maj Brandenburgh) aan het feit dat binnen de brigade ongepantserde genie-elementen voorkomen. Dat is volgens ons een onoverkomelijk probleem. Geniewerkzaamheden kunnen niet onder pantser worden verricht. Ook de zg. pantsergenie verricht haar werkzaamheden (m.u.v. de brugleggende tank en de genietank) zonder bescherming van pantser. Al het werk wordt immers buiten het voertuig gedaan. Iedere genist weet dat een pantsergeniepeloton in feite een veldpeloton op rupsbanden is en niets meer dan dat. Het wezenlijke verschil tussen pantsergenie en veldgenie is niet het verschil in pantsersing, maar de terreinwaardigheid en de aard van het werk.

Bij de beschouwing van de geniecapaciteit stelt kol Weber dat door het verlagen van het aantal pelotons de werkcapaciteit van de genie met maar liefst 45% daalt. Hij gaat voorbij aan het feit dat in de door ons voorgestelde organisatie het (pantser)geniepeloton meer materieel bevat dan het huidige (zie de toelichting op blz. 491, kol. 2). Bovendien gaat hij voorbij aan de kern van het artikel: de bestaande hoeveelheid geniecapaciteit kan niet effectief worden ingezet door de huidige wijze van organisatie. Op vergelijkbare wijze vereenvoudigt hij bij de berekening van de „overhead”. Duidelijk is dat de staf van de huidige pantsergeniecompagnie (7 officieren en 5 sergeanten-majoor) niet dezelfde omvang heeft als de staf van een (pantser)geniecompagnie binnen een brigadegenieba-

taljon (bv. 3 officieren en 1 sergeant-majoor).

Reacties maj Brandenburgh en maj Van den Dungen

Het artikel stelde twee hoofdvragen: a. dienen de genie-eenheden te worden gereorganiseerd en, zo ja, b. hoe?

Ad a. Uit de reacties van de majs Brandenburgh en Van den Dungen blijkt duidelijk dat zij, evenals wij, de eerste vraag met een volmondig „ja” beantwoorden. Dat doet ons uiteraard groot genoeg: een begin van consensus tekent zich af.

Ad b. Ook met betrekking tot de beantwoording van de tweede vraag zijn zij het in grote lijnen met ons eens: ook zij stellen dat de genie op brigadeniveau moet worden versterkt tot een eenheid van bataljonsgrootte. Het verschil in opvatting treedt eerst aan het licht bij de invulling van de pantsergenie- en veldgenie-elementen van dit bataljon. Daarop zullen wij hier nader ingaan.

Reactie maj Brandenburgh

„Het is uiteraard onjuist te veronderstellen dat de nieuwe gevechtshandleiding oorzaak is geweest van de wijziging in de uitvoering van het verdedigend gevecht.”

Wij maken onderscheid tussen de doctrinaire (algemene) richtlijnen voor het optreden van de verbonden wapens (de gevechtshandleiding) en de werkelijke uitvoering van het verdedigend gevecht op brigade- en bataljonsniveau. Deze wijze van optreden wordt in het gevecht zeker niet uitsluitend bepaald door de doctrine. Organisaties kunnen echter moeilijk worden toegesneden op gedeeltelijk onbekende, specifieke omstandigheden. Zoeken naar de „grootste gemene deler” in alle denkbare verdedigende gevechten betekent zoeken naar de doctrine. Indien de doctrine verandert, verandert ook de bedoelde grootste gemene deler. In die zin is de gewijzigde doctrine (= nieuwe gevechtshandleiding) wel degelijk *oorzaak* van veranderingen in het tactische optreden. Een logisch gevolg van een nieuwe doctrine is de aanpas-

sing van de operationele eisen die aan het materieel en aan de organisaties dienen te worden gesteld. Het omgekeerde is echter eveneens denkbaar, nl. dat bij invoering van nieuwe middelen (Tow, mortieropsporingsradar, Leopard-2, nachtzichtapparaat) de mogelijkheden en daarmee het optreden veranderen, zonder dat de „doctrines” reeds zijn aangepast.

„Het devies luidt immers, juist géén specialisatie toe te passen.”

Maj Brandenburgh suggereert dat wij die specialisatie wel zouden wensen. Hij heeft daarbij echter de strekking van het artikel niet juist geïnterpreteerd: ook wij richten ons zoveel mogelijk tegen specialisatie van eenheden. Helaas is binnen de genieorganisaties een tegengestelde beweging waar te nemen.

„Op een wijze, die wordt gekenmerkt door „jumping to conclusions”, komen . . .”

Dit verwijt is niet geheel terecht. In het bestek van een dergelijk artikel kan nu eenmaal niet erg uitvoerig worden ingegaan op de „onderbouwing” van een aantal conclusies, zonder het risico te lopen dat het artikel (alleen al door de lengte) onleesbaar wordt. Toch wordt in dit geval wel aandacht besteed aan de argumentatie: op blz. 489 is de linkerkolom (vrijwel) geheel gewijd aan argumenten waarom op brigadeniveau meer genie organiek ter beschikking moet zijn dan thans het geval is.

„(. . .) doch het negeren van de elementaire bouwsteen — de genietroep, het peloton — acht ik onjuist. Dáár ligt nu juist de kern voor een gezonde opbouw.”

Hier verschillen wij duidelijk van mening met maj Brandenburgh. Indien wordt berekend wat één brigade nodig heeft om aan alle mogelijke situaties het hoofd te bieden, zal dat een relatief grote hoeveelheid genie zijn. Dat blijkt uit de berekening van de maj B.: hij deelt bij ieder brigadegeniebataljon 30 (2 cien × 3 pels × 5 gpn) geniegroepen in; wij stellen voor dat aantal op 16 (2 cien × 2 pels × 4 gpn) te bepalen. Vervolgens worden (naar wij aan-

nemen) alle brigades van een dergelijk bataljon voorzien. Daarbij wordt echter voorbijgegaan aan het feit dat niet alle brigades tegelijkertijd aan die capaciteit behoefte zullen hebben. De benadering volgens de methode van maj B. leidt onvermijdelijk tot een hoeveelheid genie die niet is te realiseren zonder een (zeer) aanzienlijke uitbreiding van de genieorganisaties. Deze uitbreiding kan in de huidige omstandigheden alleen worden gerealiseerd door ze ten koste te laten gaan van manoeuvre-eenheden. Naar onze mening is dan sprake van sub-optimalisatie van de genie.

„Daarbij wordt de vergissing gemaakt dat:

1. . . .

2. hindernissen in de diepte van wezenlijke andere aard zijn dan de hindernissen in de vrw; daarvoor worden immers andere eenheden aangevozen.

Met name het tweede aspect is uiteraard een onjuist uitgangspunt.”

Dat dit een onjuist uitgangspunt is, onderschrijven wij. Het feit dat daarvoor verschillende eenheden worden ingezet, komt echter niet door de vermeende andere aard van de hindernissen, maar doordat ze onder andere omstandigheden kunnen worden gemaakt. Zo zal in de tweede lijn geen direct vuur meer zijn te verwachten en gezien het feit dat genie-eenheden zeer verspreid optreden, zullen zij nauwelijks een lonend doel voor de vijandelijke artillerie vormen (als ze al door de vijandelijke doelopsporingsmiddelen kunnen worden opgespoord).

„Een betere oplossing is daarom m.i. de volgende: twee compagnieën, (. . .), die elk in een bataljonsvak de hindernissen aanbrennen.”

Slechts indien de brigade kiest voor de positieverdediging, treden dezelfde twee bataljons over de gehele diepte van het vak op. Het voordeel dat zou kunnen ontstaan door elk van beide bataljons te laten steunen door een eigen geniecompagnie, wordt o.i. tenietgedaan doordat in dat geval over de breedte van het brigadevak twee verschillende genie-eenheden werken in één hinder-

nislijn, hetgeen de coördinatie bemoeilijkt (met name bij het achterwaarts doorschrijden is dat een nadeel) en bovendien wordt bij deze oplossing de situatie gehandhaafd dat de compagniestaf van een dergelijke geniecompagnie zijn aandacht moet verdelen over twee soorten werkzaamheden die qua planning en uitvoering verschillend van aard zijn (in de voorste lijn hecatisch, in de tweede lijn voorbereiding volgens een van te voren opgesteld plan).

BEVOORADING EN ONDERSTEUNING

Daar waar maj Brandenburgh het eens is met de stelling dat uit doelmatigheidsoverwegingen de ondersteunende middelen effectiever kunnen worden gecentraliseerd, geldt dat mutatis mutandis ook voor bevoorradings-elementen (dat zijn toch ook ondersteunende elementen). De kritiek op de aangehaalde sterkte van de ssv-compagnie (200 man), onderschrijven wij. Ons lijkt het bij nader inzien wellicht mogelijk die sterkte terug te brengen tot ca. 150 man. Dat zou binnen de gehele genieorganisatie een besparing van ca. 650 man betekenen. Dat ondersteunt onze stelling dat de reorganisatie binnen de huidige personele omvang van de genie-eenheden kan worden gerealiseerd.

„Het gaat te ver in een algemene beschouwing over te gaan tot prognoses met betrekking tot de personele consequenties. Dat komt eerst aan de orde wanneer het tot realisatie komt.”

Deze stelling onderschrijven wij niet. Indien niet reeds in zeer vroeg stadium globaal wordt nagegaan welke personele en materiële consequenties aan een reorganisatie vastzitten, loopt men het risico bezig te zijn met het bouwen van een luchtkasteel. Hoewel in het oorspronkelijke artikel ook een prognose was opgenomen omtrent de materiële consequenties, is die bij publikatie op verzoek van de redactie van de Militaire Spectator achterwege gelaten vanwege de onderkende classificatie. Deze prognose gaat in onze ogen niet te ver. Integendeel: zij is onontbeerlijk en zonder deze

prognoses blijft een dergelijke beschouwing te algemeen en verliest haar praktische betekenis, met name voor plannen voor de korte termijn.

Reactie maj Van den Dungen

„(. . .) *niet de omvang van de compagnie, maar het gebrek aan het juiste materiaal en materieel zijn de oorzaak van de gesignaleerde nadelen van de huidige pantsergeniecompagnie.*”

Dit onderschrijven wij slechts gedeeltelijk. Inderdaad beschikt onze huidige pantsergeniecompagnie niet over voldoende middelen om de brigade adequaat te steunen. In de voorgestelde oplossing komen dan ook op brigadeniveau meer middelen ter beschikking, maar vooral meer capaciteit om die middelen te „managen”. Voor de huidige staf is de veelheid van taken en middelen (hoewel op zichzelf te weinig voor de brigade) te veel.

„(Het streven naar multipurpose-eenheden) *behoeft niet te gelden voor „general engineering”.*”

Hoewel wij het met maj Van den Dungen eens zijn dat het voor general engineering minder noodzakelijk is over multipurpose-eenheden te beschikken, moet het streven hierop wel blijven gericht. Het principe van efficiënt gebruik van de schaarse middelen blijft immers ook valide voor general engineering.

„(. . .) *terwijl versterking met genie uit reserve-eenheden mogelijk is, overeenkomstig de versterking zoals die bij manoeuvre-eenheden geschiedt.*”

Hier wordt in onze ogen een gevaarlijke suggestie gedaan. Reserve-eenheden hebben een eigen taak. Ook bij het uitvoeren van die taak is geniesteun noodzakelijk en een voorwaarde voor het succesvol uitvoeren van die taak. Worden nu deze eenheden beroofd van hun genie-eenheden, dan worden daarmee tevens de inzetmogelijkheden van de reserve-eenheden ernstig beperkt. Een brigade heeft behoefte aan minimaal een geniebataljon; dat dient organiek te worden ingedeeld. Indien onder een aantal om-

standigheden extra genie wordt toegevoegd behoeven niet automatisch ook manoeuvre-eenheden te worden toegevoegd. Worden echter manoeuvre-eenheden toegevoegd, dan móét daarbij ook genie worden toegevoegd omdat die manoeuvre-eenheden een eigen behoefte hebben aan geniesteun. Anders geformuleerd: meer manoeuvre-eenheden betekent altijd: meer genie; meer genie betekent niet altijd meer manoeuvre-eenheden. Een versterking met genie-eenheden gebeurt derhalve niet conform versterking met manoeuvre-eenheden.

Met genoegen zien wij dat maj Van den Dungen de oprichting van constructiebataljons ondersteunt. Hij staat echter de oprichting van weghersteldetachementen van-huis-uit voor. Hiervoor is veel te zeggen uit het oogpunt van opleiding en training. Wij hebben ons bij ons voor-

stel echter laten leiden door de eenvoudiger logistieke ondersteuning die mogelijk is indien alle gelijksoortige middelen in één compagnie worden geconcentreerd binnen het verband van een bataljon dat de detachementen samenstelt en inzet. Het voorstel van maj v.d.D. wijzen wij daarom geenszins af. Wij plaatsen echter wel vraagtekens bij het indelen van vouwbrugcompagnieën bij de constructiebataljons. De constructiebataljons zullen daardoor in onze ogen zo groot worden dat ze onhandelbaar dreigen te worden. Bovendien moet worden bedacht dat deze vouwbrugcompagnieën zelfstandiger kunnen werken (zonder aanvullende mankracht of materiële ondersteuning) dan met ander brugslagmaterieel mogelijk is.

M. P. DEKKER, L. J. J. DORRESTIJN
en F. J. M. VISSER, resp. maj gn,
art, gn

Naschrift van de redactie

Kol Weber levert in zijn „mening van anderen” impliciet kritiek op het feit, dat in de Militaire Spectator een discussie wordt gevoerd over het onderwerp geniesteun. Aangezien over elk onderwerp in beginsel kan worden gediscussieerd, en in vele gevallen zulks door de redactie wordt voorgestaan, gaat zijn opmerking verder, en valt te interpreteren als: „een dergelijk onderwerp hoort niet in de Militaire Spectator te worden geplaatst”.

De auteurs van het op persoonlijke titel geschreven artikel hebben in hun concept-antwoord op die opmerking van kol Weber als volgt gereageerd.

„Kolonel Weber levert impliciet kritiek op het feit, dat wij trachten een discussie te voeren in de Militaire Spectator. In onze ogen is er nauwelijks een betere plaats te vinden voor het voeren van een openbare discussie dan in het oudste Nederlandse (militaire) vakblad. Er is geen andere methode om zoveel personen te betrekken bij deze discussie. Daarbij moet worden be-

dacht dat in de eerste plaats over het produkt van de genie en de wijze waarop dit produkt wordt afgeleverd zou moeten worden gedacht en gediscussieerd door de *afnemers*: de manoeuvre-eenheden. Ook binnen de krijgsmacht geldt: de klant is koning. Deze discussie behoort (juist) niet te worden beperkt tot geniekringen.”

Aangezien die passage hier is vermeld, is ze uit het antwoord geschrapt; dubbelop hoeft ook weer niet.

De redactie is het niet eens met de zienswijze van kolonel Weber.

De Militaire Spectator is nu juist het middel om (afwijkende) voorstellen betreffende de krijgsmacht te openbaren. Daarmee behoeft men het niet eens te zijn — ook de individuele leden van de redactiecommissie hebben zo hun eigen opvattingen — maar het kan wel verhelderend werken. In dit kader wordt nog opgemerkt, dat het geenszins de bedoeling is „geheimen” op welk gebied dan ook (ook niet die in de zg. „plannensfeer” liggen) prijs te geven.

Opmerkelijk is het dat met betrekking tot dit onderwerp — en er zijn er nog meer te noemen, zoals lichte

infanterie, legervorming, verkenningseenheden en bewapende helikopters — tot nu toe geen enkele reactie is onderkend van de zijde van „parate commandanten”. Wellicht huldigen zij hetzelfde standpunt als kol Weber, maar hoe dan ook, er worden meningen verkondigd die hun bevelsressort betreffen, en ook door anderen (gelukkig) worden gelezen. De redenen die aan het niet actief reageren ten grondslag kunnen liggen, kunnen velerlei zijn: apathie, onverschilligheid, „laat maar kletsen, wij weten wel beter”, de moeite niet waard je daarover druk te maken, een dergelijke discussie behoort „binnenskamers” te worden gevoerd, en ook (helaas) de mogelijkheid: „wij hebben het zo druk dat wij geen tijd hebben de Militaire Spectator te lezen”; om maar enkele voorbeelden te noemen. Een opstelling die is te vergelijken met die van de grote zwiigende meerderheid, een opstelling die geen enkele indicatie geeft hoe nu metterdaad over bepaalde onderwerpen binnen, in dit geval, het legerkorps wordt gedacht, althans als er binnen het legerkorps überhaupt wordt gedacht. Daarvan zijn tot nu toe nog maar weinig bewijzen in de Militaire Spectator gepubliceerd; gelukkig echter wel door bv. een geschiedenisleraar die op zijn manier iets aantoonde waarover binnen het legerkorps al lang wordt gesproken, nl. het gebrek aan infanteristen . . .

Vrijheid van meningsuiting is een grondwettelijk verankerd goed. Nederland heeft een krijgsmacht om o.a. dat goed te verdedigen. Merkwaardig genoeg maken haar leden weinig gebruik ervan. In dit geval is het legerkorps met name genoemd, maar wie de schoen past, hij/zij trekke hem aan!

The blue helmets

A review of United Nations peace-keeping, 350 blz., 11 afb. Uitg.: United Nations, New York, 1985. Prijs: f 28,30.
ISBN: 92.1.100275.3

Ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan hebben de Verenigde Naties een overzicht uitgegeven van de VN-vredesoperaties. De titelkeuze verradt hoezeer het zorgwekkende bestaan van UNIFIL (het boek verscheen in oktober 1985, de maand waarin de Nederlandse infanteriecompagnie uit Libanon werd teruggetrokken) de perceptie van de VN-vredeshandhaving heeft gekleurd: „Blauwhelmen” klinkt bepaald geharnaster dan het tot voor kort zo gangbare „blauwe baretten”. Toch doet de naam meer recht aan de vaak grimmige omstandigheden waaronder de VN-militairen sinds juni 1948 de vrede hebben gediend. Het aantal dodelijke slachtoffers (tot de verschijningsdatum: 674) vormt daarvoor een goede indicatie.

VN-vredesoperaties, en met name de juridische grondslagen daarvan, hebben voortdurend voer voor de volkenrechtsgeleerden opgeleverd. Het Handvest van de wereldorganisatie voorziet namelijk niet expliciet in die activiteit. In de inleiding van het boek wordt nog eens uiteengezet hoe de conceptie van vredeshandhaving ontstond als reactie op het, door de verdeeldheid onder de permanente leden van de Veiligheidsraad, niet werken van de vredesafdwingende bevoegdheden zoals genoemd in hoofdstuk 7 van het Handvest. Dag Hammarskjöld, die

een wezenlijke invloed op de ontwikkeling van de conceptie heeft uitgeoefend, heeft eens schertsenderwijs opgemerkt dat de vredeshandhaving had moeten vormen. Dus na de artikelen betreffende de vreedzame beslechting van geschillen, maar vóór de dwangmaatregelen. Dat legt meteen het „holding”-karakter van de operaties bloot. Pas wanneer ergens brand is uitgebroken, worden VN-militairen uitgezonden. In eerste instantie moeten zij overslaan van het vuur zien te voorkomen en, indien dat lukt, kunnen zij op zijn best voorwaarden scheppen voor het op gang komen van een vredesproces. Vrede opleggen kunnen zij niet.

Ter afbakening van de stof wordt uiteraard de VN-definitie van vredesoperaties gehanteerd, namelijk: *an operation involving military personnel, but without enforcement powers, established by the United Nations to help to maintain or restore peace in areas of conflict*. Het VN-optreden in Korea blijft daardoor buiten beeld. Te betreuren valt dat daarmee, zowel in de inleiding als verderop in het boek, een behandeling van de toch zo essentiële resolutie *Uniting-For-Peace* achterwege is gelaten. Verder worden de „Consular Commission on Indonesia” en het „Special Committee on the Balkans”, beide uit 1947, niet behandeld omdat de daaraan verbonden officieren niet onder rechtstreeks bevel van de secretaris-generaal zouden hebben gestaan. Over de juistheid van dat criterium is discussie mogelijk, zeker waar het de VN-missie in het voormalige Nederlands-Indië betreft.

De inleiding stipt ook enkele van de basisbeginselen van de vredeshand-

having aan. Zo opereren de VN-militairen onder verantwoordelijkheid van de secretaris-generaal, kunnen zij slechts met instemming van de betrokken partijen hun taak vervullen (de les van UNEF I, 1967), moeten ze zich strikt onpartijdig opstellen en mogen ze uitsluitend geweid toepassen ter zelfverdediging, en dan nog slechts met lichte wapens. Een duidelijk en uitvoerbaar mandaat wordt als *conditio sine qua non* voor het welslagen gezien. Erkend wordt dat om politieke redenen vredes-machten wel eens met mandaten zijn opgezadeld die daaraan niet voldeden. In een dergelijk geval is de kans groot dat hun rol vergelijkbaar wordt met die van *superintendents in a lunatic asylum*, zoals Brian Urquhart, de eerstverantwoordelijke bij de VN voor vredesoperaties, tijdens een conferentie in 1984 de positie van zijn militairen omschreef. Voormalige Libanongangers moeten die impressie kunnen beamen.

Na de inleiding volgen zes delen waarin een schat aan informatie over de diverse waarnemersmissies en vredes-machten wordt gegeven. Ieder deel wordt voorafgegaan door een zeer bruikbare inhoudsopgave.

Het 1e deel, dat het Arabisch-Israëliëse conflict bestrijkt, is het uitvoerigst. Dat is logisch, wanneer men bedenkt dat die regio de bakermat vormt voor zowel de waarnemingsmissies (UNTSO, 1948-heden) als de vredes-machten (UNEF I, 1956-1967), bovendien voortdurend de aandacht van de VN heeft gevergd en de meeste vredeshandhavers in actie heeft gezien. Het was trouwens ook hier dat de Koninklijke landmacht als het eerste krijgsmachtdeel bij het VN-vredesweek werd betrokken (uitzending van de toenmalige kapitein J. A. Bor en ritmeester E. C. baron Van Heeckeren van Molecaten in juli 1956). Be-

halve van genoemde operaties worden ook de lotgevallen van UNEF II, UNDOF en UNIFIL beschreven. Dat gebeurt zoveel mogelijk chronologisch, waarbij achtereenvolgens o.a. worden behandeld: de ontstaansgeschiedenis, het mandaat en de eventuele ontwikkelingen daarin, de samenstelling en financiering van de operatie, de wijze van taakvervulling en de daarbij ondervonden moeilijkheden. Dank zij de logische opbouw kan de veelheid aan gegevens gemakkelijk door de lezer worden verwerkt. Het verband tussen de UNTSO-waarnemers en de vredes-machten wordt duidelijk, alsmede de waarde die het oudste waarnemerskorps heeft gehad voor het snel starten van nieuwe VN-vredesoperaties. Zo zijn sinds de zomer van 1984 ook UNTSO-waarnemers in Iran en Irak gestationeerd, om daar als „ogen en oren” van de wereldorganisatie toezicht uit te oefenen op het akkoord inzake het niet aanvallen van civiele doelen. In het laatste hoofdstuk van dit deel worden de belangrijkste feiten en gebeurtenissen uit de geschiedenis van UNIFIL keurig op een rijtje gezet.

De overige delen van het boek geven een zelfde aanpak te zien. Deel 2 bespreekt de wederwaardigheden van de VN-waarnemers in het grensgebied tussen India en Pakistan: UNMOGIP (1949-heden) en UNIPOM (1965-1966). Van deze missie maakten officieren van het Korps mariniers en de Koninklijke landmacht deel uit. In deel 3 komen drie kleinere waarnemingsoperaties aan de orde, nl. die in Libanon (1958), Jemen (1963-1964) en de Dominicaanse Republiek (1965-1966). De laatstgenoemde missie bestond, althans voor wat de militaire inbreng betreft, uit slechts twee man. Bij de eerste twee operaties waren Neder-

landse officieren betrokken. Deel 4 behandelt de lotgevallen van ONUC, de VN-macht in Kongo (1960-1964) die een maximale omvang van bijna 20.000 man bereikte. Verheugend is dat de Nederlandse bijdrage, bestaande uit artsen en geneeskundig personeel, niet over het hoofd is gezien, zoals dat in sommige vaderlandse publikaties nog wel eens gebeurt. Onwillekeurig raakt de lezer geïmponeerd door de problemen waarvoor men zich in tropisch Afrika zag geplaatst. Dat neemt niet weg dat de gang van zaken rond ONUC wel erg rooskleurig wordt beschreven. Over de problemen bij de bevelvoering vindt de lezer geen woord. Het gebruik van geweld, en ook de mate waarin dat gebeurde, tegen de Katangese afscheidingsbeweging, wordt als vanzelfsprekend gezien. Een uitgebreider behandeling, zeker in relatie tot het beginsel van niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden en dat van geweld uitsluitend ter zelfverdediging, had niet misstaan. In deel 5 komt UNFICYP (1964-heden) ter sprake. Dat is voor de Nederlandse lezer in twee opzichten extra van belang. Allereerst, omdat de ervaringen met die vredesmacht tot het eind van de jaren '70 als lichtend voorbeeld hebben gefungeerd bij de opleiding van onze VN-militairen. Het ter beschikking stellen van Kmar-teams vloeit eveneens hieruit voort.

Voorts heeft UNFICYP zich al in 1974 moeten neerleggen bij een bezetting door vreemde troepen, zoals UNIFIL dat in 1982 overkwam. Het laatste deel bespreekt de geschiedenis van de, hoofdzakelijk Pakistaanse, VN-militairen die van oktober 1962 tot mei 1963 verantwoordelijk waren voor orde en rust in voormalig Nederlands Nieuw-Guinea.

Organigrammen, overzichten met de belangrijkste cijfers en feiten, en een aantal (goede) kaartjes completeren de uitgave. De zorg voor het detail verdient waardering; zo staat bij de opsomming van de UNTSO-contingenten zelfs de F-27 vermeld, die de Koninklijke luchtmacht van juni tot november 1967 ter beschikking stelde. Als naslagwerk verdient dit werk beslist een plaats in de boeken-

UNIFIL:	United Nations Interim Force in Lebanon
UNEF:	United Nations Emergency Force
UNTSO:	United Nations Truce Supervision Organization
UNDOF:	United Nations Disengagement Observer Force
UNMOGIP:	United Nations Military Observer Group in India and Pakistan
UNIPOM:	United Nations India-Pakistan Observation Mission
ONUC:	Opération des Nations Unies au Congo
UNFICYP:	United Nations Peace-keeping Force in Cyprus

kast van iedereen die zich met de VN-taken bezighoudt.

Het boek is echter nog in een ander opzicht van belang. Het is uitgegeven door de VN, en de tekst is gebaseerd op officiële VN-documenten. Dat heeft duidelijk zijn sporen nagelaten. Politiek-gevoelige zaken (en welke zijn dat niet bij de wereldorganisatie?) worden zoveel mogelijk omzeild. De gekozen beschrijvende aanpak heeft voor de samenstellers dan ook het voordeel opgeleverd dat zij zich hebben kunnen onthouden van het analyseren en van het trekken van stellige conclusies. De zeer wezenlijke betekenis van de grote mogendheden, en dan vooral de Verenigde Staten (men denke aan Kissingers „shuttle diplomacy”), voor het opzetten en welslagen van de vredesoperaties blijft hierdoor in nevelen gehuld. En zo zijn er meer zaken te noemen. In andere gevallen, zoals in het eerder vermelde voorbeeld van ONUC, worden problemen domweg genegeerd. Dat leidt af en toe tot een vertekend beeld. Wanneer men zich bv. bij de voorgeschiedenis van UNIFIL beperkt tot de factoren die rechtstreeks van invloed zijn op de internationale vrede en veiligheid, doet men geen recht aan de complexe Libanese samenleving, en daarmee niet aan de vredesmilitairen. De lezer kan in sommige passages genieten van diplomatiek taalgebruik. Met *formal disapproval of the unilateral military invasion undertaken against the Republic of Cyprus* wordt bv. de Turkse inval op Cyprus veroordeeld. Als de Sovjet-Unie en de VS van mening verschillen, heet dit *the opposing positions taken by two of the permanent members* en achter de zinsnede *September 1970: when the bulk of the Palestinian armed elements moved to Lebanon* gaat het gewelddadige optreden van het Jordaanse leger tegen de Palestijnen schuil. De laatste kanttekening luidt dat het boek een typisch voorbeeld is van geschiedschrijving vanuit de top van een organisatie. Aan het dagelijks leven van de blauwhelmen in het veld wordt geen aandacht geschonken.

Het eindoordeel is niettemin posi-

tief. Sterker nog, eigenlijk zou iedere waarnemer vóór uitzending kennis moeten kunnen nemen van dit werk. Het verschaft namelijk niet alleen nuttige feitenkennis, maar maakt ook vertrouwd met het (vaak dubbelzinnige) VN-jargon. De kritische lezer kan zich verder zelf een inzicht verschaffen in de mogelijk-

heden en beperkingen van VN-vredeshandhaving. Ten slotte zal hij ontdekken dat voor een goede taakvervulling de volgende kwaliteiten nog steeds onontbeerlijk zijn: *the intuitive touch of a diplomat, the patience of a Job and the imperturbability of a Buddha* . . .

drs. P. H. KAMPHUIS (SMG/LAS)

Tug of war. The battle for Italy 1943-45

door D. Graham en S. Bidwell, 445 blz., geïll. Uitg.: Hodder & Stoughton, Londen, 1986 (Imp. v. Ned.: Nilsson & Lamm bv, Weesp). Prijs: f 65,- ISBN: 0.340.34347.8

De geallieerde militaire campagne op het vasteland van Italië, die begon in september 1943 en pas eindigde in maart 1945, is wellicht niet een van de glorievolste operaties van de westelijke geallieerden gedurende de Tweede Wereldoorlog geweest. Door de capitulatie van de Italiaanse strijdkrachten op 3 september 1943, en de aanwezigheid van slechts zwak geachte Duitse eenheden — merendeels aan het „Ostfront” geteisterde divisies en in Italië gelegerd om op verhaal te komen — beschouwde het geallieerde opperbevel Italië als een „soft target” en de verovering ervan als een „easy walk-over”. De werkelijkheid leerde anders: een bitter harde strijd was het gevolg waarbij iedere meter grond moest worden bevochten op een geharde tegenstander die op uiterst deskundige wijze een verdedigend en verdragend gevecht voerde.

Een nauwgezet verslag van de militaire operaties alsmede de grondige analyse van de tactische en strategische overwegingen en problemen vormen de inhoud van dit fascinerende boek. De schrijvers — beiden voormalig beroepsofficier in het Britse leger, actief dienend gedurende de Tweede Wereldoorlog in Noord-Afrika en Europa, en thans resp. professor in de geschiedenis en

vice-president van het „Royal United Services Institute for Defence Studies” te Londen — beperken zich niet tot een chronologisch beschrijven van de opeenvolgende militaire operaties, maar behandelen tevens diepgaand een groot aantal aspecten betreffende het voeren van hetgeen zij een „coalition war” noemen, het opereren met een multinationaal samengestelde strijdmacht.

De daaruit voortvloeiende problemen, gevolg van de verschillende stijlen van bevelvoering, opvattingen betreffende organisatie, tactiek en discipline, komen uitvoerig aan de orde. Op indringende wijze worden de gevolgen beschreven van onvoldoende training, onzorgvuldige planning, wederzijds wantrouwen en persoonlijke ambities van bevelvoerende commandanten, en de aanvankelijk gebrekkige samenwerking tussen land-, lucht- en zee-strijdkrachten.

Naar mijn mening een boek van formaat, aanbevolen voor een ieder voorbestemd tot een leidinggevende militaire functie! Of zoals schrijvers stellen: „In staff colleges and academic institutions where strategy and tactics are studied Salerno can doubtless still provide many ‘lessons’ in the art or science of warfare”. Waarbij zij aangetekend dat zulks m.i. geldt voor de gehele militaire campagne in Italië

J. B. LAURIJSENS, res-maj art bd

